Ҳақсевар, она юрт, мангу бўл обод!

ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ

Вилоят ижтимоий-сиёсий газетаси ◆ TOŞKENT HAQIQATI

1928 йил 11 декабрда асос солинган ● 1995 йил 23 декабрь, шанба ● № 97 (10.773) ● Эркин нархда сотилади

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг тўртинчи сессияси

БУНЁДКОРЛИК — ФАРОВОН ҲАЁТ АСОСИ

Президент Ислом Каримовнинг Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг IV сессиясидаги нутқи

Муҳтарам халқ ноиблари!

Мамлакатимизнинг қонун чиқарувчи олий органи — Олий Мажлиснинг навбатдаги сессияси янги йил арафасида ўтмоқда. Умримизнинг қувончу ташвишларга тўла яна бир йили ортда қоляпти. Ўтаётган йил воқеаларини кўз ўнгимиздан ўтказар эканмиз, сарҳисоб қилишга арзийдиган талай ишларимиз борлиги ва айни пайтда биз бугун 1996 йил режалари ҳамда олдимизда турган вазифаларнинг устувор йўналишлари ҳақида ҳам гаплашиб олсак ўринли ,деб ўйлайман.

1995 йил, ҳеч муболағасиз айтиш мумкинки, ислоҳотлар йўлидан дадил бораётган мамлакатимиз ҳаётида алоҳида ўрин тутади.

Мустақиллик йўлига қадам қўяр эканмиз, биз, аввало, давлат ва жамият қурилишининг, ҳаётимизнинг барча соҳаларини ислоҳ этишнинг ўзимизга хос, ўзимизга мос дастурини ишлаб чиқдик. Бугун биз бош мақсадимиз — бозор иқтисодиётига асосланган эркин демократик жамият қуришнинг аниқ ва асосли дастурига эгамиз.

Тараққиёт дастуримизга кўра, ислоҳотлар кучли ижтимоий сиёсат билан узвий ва уйғун ҳолатда, босқичма-босқич амалга оширилмоқда.

Соддароқ қилиб айтсак, янгича муносабатларга биз инқилобий сакрашлардан воз кечиб, изчил, собитқадамлик билан ўтиб келмоқдамиз. Ислоҳотлар ислоҳотлар учун эмас, авваламбор, одамлар манфаатига хизмат қилиши керак. Бизнинг қатъий фикримиз шундай.

Бугун мамлакатимиздаги ижтимоий-сиёсий вазиятга назар ташлаб, биз тўғри йўл танлаганимизни яна бир карра баралла таъкидлашимиз мумкин.

Барчангизга маълум: 1995 йилда Иккинчи жаҳон урушида қозонилган ғалабанинг 50 йиллигини нишонладик. Бутун инсоният қатори, ғалаба учун жон фидо қилганларни ҳурмат билан эсладик, ёруғ келажагимиз учун курашган ва бугунги янги жамиятни бунёд этишда биз билан ёнма-ён турган фахрийларимизнинг жасоратини, фидокорона меҳнатини муносиб тақдирладик.

1995 йил:

— иқтисодий-сиёсий ислоҳотларнинг пойдеворини яратиш;

— биринчи маротаба кўппартиявийлик асосида ўтказилган эркин парламент сайловлари;

— жойларда маҳаллий ўз-ўзини бошқариш органларидан тортиб, вакиллик, ижроия, суд органларигача бўлган идора тизимларини барпо этиш;

— барча сиёсий ва жамоатчилик ҳаракатлари ва партиялар ҳамда республика аҳолисининг жамики қатламларидан вакиллик бўлган республика парламенти — Олий Мажлисни шакллантириш йили бўлди.

1995 йилда ислоҳий жараёнлар иқтисодий, ижтимоий ҳаётимизнинг барча соҳаларини қамраб, турмуш тарзимиз, онгимизга чуқурроқ кириб борди.

1995 йил Ўзбекистоннинг жаҳон ҳамжамиятидан, халқаро тизимлардан мустаҳкам ўрин олиш йили сифатида ҳам тарихда қолажак.

1995 йил ишлаб чиқаришнинг пасайиши кескин тўхтатилган, халқимизнинг турмуш шароити барқарорланиши бошланган, ҳуқуқий давлатнинг демократик принциплари мустаҳкамланган йил сифатида ёдимизда сақланади.

Ўтган йилга ижобий баҳо беришга асосимиз бор. Зеро, 1995 йил давлатимизнинг тўрт йиллик тарихида энг самарали, мазмунли йил бўлди.

Мамлакатимизда иқтисодий, ижтимоий-сиёсий барқарорлик муқаррар тус олганлиги ҳаётимиздаги туб бурилиш якунланаётган йилда қўлга киритган энг катта ютуғимиздир.

Жамиятимизнинг сиёсий соҳадаги яна бир ютуғи шундаки, ижтимоий уйғунлашиш кучайди, фуқаролар ва миллатлараро тотувлик, тинчлик сақланди. Ўзаро ҳурмат, бағрикенглик, дўстлик ҳаётий эҳтиёж эканлигини мамлакатимиз фуқаролари тобора равшан ҳис этмоқдалар.

Вақт — ҳакам, деган гапнинг айни ҳақиқат эканини биз ўз тажрибамизда кўриб турибмиз. Енгил эҳтирослар даври ўтди. Тараққиётимизнинг мантиқий ривожи олижаноб мақсадлар, интилишларни уйғунлаштириб, барча сиёсий кучларни жой-жойига қўйди. Бугун Ўзбекистонда давлатчилигимизга хавф солиши мумкин бўлган, жамиятимиз асосларини ўзгартира оладиган сиёсий куч йўқ.

Шаклланаётган ижтимоий-сиёсий ҳамда давлат тизими, **бир томондан** — халқимизнинг кўп асрлик тарихи, маданияти, анъаналарига, шу билан бирга, жаҳоннинг энг илғор тажрибаларига таянса, **иккинчи томондан** — мавжуд реал шарт-шароитлар, тарихий истиқболни назарда тутади. Тарихий истиқболимизни эса биз жаҳон ҳамжамиятида муносиб ўрин эгаллашда деб биламиз.

Ўтиш даврининг дастлабки босқичидаги демократик ўзгаришлар ва сиёсий тафаккур ранг-баранглигига баҳо берар эканмиз, айтиш мумкинки, Ўзбекистон бу борада бутунлай янгича, анъанавий бўлмаган йўлни танлади.

Бизнинг моделимиз ватанимиз ҳудудида тарихан шаклланган жамиятнинг кўпмиллатли таркибини сақлаб қолиш ва мустаҳкамлашга асосланади. Биз бу моделдан демократик ҳуқуқий давлат қуришнинг пировард мақсадлари учун фойдаландик. Бинобарин, аҳолининг муайян ижтимоий гуруҳлари, қатламларида юзага келган партиялар, жамоатчилик ҳаракатлари бу ноёб ҳодиса билан ҳисоблашмасликлари мумкин эмас.

Айни чоғда миллий ва бошқа жамоатчилик ҳаракатлари, шунингдек, ёшлар, диний, маданий ҳаракатлар ўзларининг иккинчи ёшариш фаслини бошдан кечирмоқдалар.

Мустақилликнинг дастлабки йилидаги кераксиз шовқин-суронлардан, ортиқча ур-сурлардан реал ҳақиқат сари ўтиш, иқтисодий ва сиёсий аҳволни ҳушёр кўз билан баҳолаш уларни дўқ-пўписалардан, шуҳратпарастлик васвасалари, тор сиёсий манфаатлардан воз кечишга мажбур этмоқда.

Давлат ҳокимиятининг олий органлари тизимининг Ўзбекистон Республикаси Конституциясига мувофиқ шаклланиши, сайлов тизимининг янгиланиши, Олий Мажлисга ўтказилган сайловлар 1995 йилда сиёсий ислоҳотларни бевосита амалга оширишга имкон яратди. Олий ҳокимият органларига сайловлар жамият онгида туб бурилиш ясаб, мамлакат аҳолиси ислоҳотларни фаол қўллаб-қувватламоқда.

Қисқа муддатларда давлат, хўжалик, маъмурий, жиноий, фуқаролик, меҳнат қонунчилигининг асослари, шунингдек, кўп укладли иқтисодиёт манфаатларини, асосий демократик принципларни, инсон эрки ва ҳуқуқларини ҳимоя қилувчи қонунлар яратилди.

Бугунги кунда Ўзбекистон Республикаси Конституцияси инсон ва давлат, инсон ва жамият муносабатларининг ишончли кафолати бўлиб турибди. Кўп йиллик фаолиятимизнинг йўриқномаси бўлган Конституциямизда бугунги реал воқелигимиз ҳам, эртанги кунимиз ҳам ўз ифодасини топган.

Сиёсий тафаккурда, жамоат ва давлат ходимлари фаолиятида янгича ижтимоий интилишлар, шакл ва андозалар пайдо бўлаётгани демократиянинг турмушимиздан тобора мустаҳкамроқ ўрин олаётганидан далолатдир.

Ўтган йил минтақавий муаммоларни узил-кесил ҳал этишнинг мустаҳкам пойдевори яратилди, десам, хато қилмайман. Биз Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеясининг мўътабар минбаридан бу муҳим масалага доир ва, шу билан бирга, нотинч дунёда тинчлик ва барқарорлик ўрнатиш, истиқлол йўлида қадам қўяётган давлатларга моддий, сиёсий ва маънавий эътибор беришга доир фикр-мулоҳазаларимиз, таклифларимизни рўй-рост айтдик.

Биз Афғонистон ва Тожикистондаги чўзилиб кетган қарама-қаршиликка бефарқ қараб тура олмаймиз. Бу ҳол Марказий Осиёдаги ҳозирги вазиятни минтақавий хавфсизлик тизимини яратиш нуқтаи назаридан теран англаб олишни тақозо этмоқда.

Шу маънода 1995 йилнинг 15-16 сентябрь кунлари Тошкентда ўтказилган Марказий Осиёда хавфсизлик ва ҳамкорлик бўйича халқаро семинар муҳим аҳамият касб этди. Унда иштирок этган мамлакатлар ташқи ишлар вазирларининг қўшма баёноти қабул қилиниб, минтақада хавфсизлик ва ҳамкорлик муаммоларини биргаликда ечиш йўллари муҳокама қилинди. Тинчликни сақлаш, муроса ва халқлар ўртасида ўзаро ишончни қарор топтириш юзасидан амалий тадбирлар белгиланди.

Бугунги замонда бир ҳақиқат тобора яққол кўзга ташланмоқда: фақат коллектив хавфсизлик хусусида сўз юритиш мумкин ва бунга умуминсоний қадриятларга асосланган сиёсий воситалар билан эришиш мумкин ва зарурдир.

Муҳтарам депутатлар!

Давлат қурилиши соҳасида бу йил давлат тузилмаларининг оёққа туриш, янгиланиш ҳамда ҳокимиятнинг демократияга асосан тармоқланиши шароитида ҳаракат қилиш йили бўлди.

Ижроия ҳокимиятининг тобора халқчиллик ва демократик асосларга суяниши, Олий Мажлис, ҳокимлар бошқаруви, маҳаллий кенгашлар ва жойлардаги ўз-ўзини бошқариш органларининг сифат жиҳатдан янгича аҳамият касб этиши сиёсий ҳаётимизга янгиликлар кириб келишининг амалий исботидир.

Иқтисодий соҳада жорий йил биз учун амалга оширилган янги ишлар, ислоҳотлар, ижтимоий-иқтисодий тараққиёт йўлида эришилган ижобий ўзгаришлар йили бўлди.

Бозор ислоҳотларини чуқурлаштириш ва жадаллаштириш, хусусийлаштириш ва тадбиркорлик фаолиятини кенгайтириш ҳамда теранлаштириш йили бўлди.

Биз молиявий ва макроиқтисодий барқарорликни таъминлаш, миллий валютанинг қадрини ошириш, аҳолини ижтимоий ҳимоялашни кўзлаган изчил иқтисодий сиёсатни тадбиқ қилишга алоҳида эътибор бердик.

Ўтаётган йилда иқтисодиёт тизимлари тубдан ўзгартирилди, эркин бозор, товарлар, сармоялар ва хизмат кўрсатиш соҳаси фаолият кўрсатиши учун шароит яратилди.

Йилнинг энг муҳим вазифаларидан бири макроиқтисодий барқарорликка эришиш эди. Юритилаётган сиёсат, шунингдек, амалга оширилган қўшимча тадбирлар натижасида мамлакатдаги молиявий ва иқтисодий вазият ўнгланди.

(Давоми 2-бетда).

Биринчи чақириқ Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг тўртинчи сессияси тўғрисида

ИНФОРМАЦИОН БИЛДИРИШ

21 декабрь куни Тошкентда биринчи чақириқ Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг тўртинчи сессияси ўз ишини бошлади.

Парламент ишида Ўзбекистон Республикаси Президенти И. А. Каримов иштирок этмоқда.

Залда республика ҳукуматининг аъзолари, бир қатор республика органларининг раҳбарлари, хорижий давлатларнинг элчилари, дипломатия корпусининг, чет эл ва республика оммавий ахборот воситаларининг вакиллари ҳозир бўлдилар.

Сессияни Олий Мажлис Раиси Э. Халилов олиб борди.

Депутатлар иш бошлашдан олдин сукут сақлаб бевақт вафот этган Марказий сайлов комиссиясининг раиси Қ. Аҳмедов ва Олий Мажлис депутати, Андижондаги «Намуна» савдо-саноат бирлашмасининг директори З. Иброҳимовнинг хотирасига ҳурмат бажо келтирдилар.

Шундан кейин депутатлар ишчи орган — сессия котибиятини туздилар, кун тартибини тасдиқладилар.

Ўзбекистон Республикасининг Президенти И. А. Каримов депутатлар олдида катта нутқ сўзлади.

Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг ўринбосари, молия вазири Б. С. Ҳамидов Ўзбекистон Республикасини ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш ва Давлат бюджетининг 1996 йилги истиқбол кўрсаткичлари тўғрисида маъруза қилди. Бюджет, банк ва молия масалалари қўмитасининг раиси А. Аҳадов қўшимча маъруза қилди. Мазкур масала юзасидан парламент раиси Э. Халилов сўзга чиқди. Депутатлар Давлат бюджетининг 1995 йилдаги ва 1996 йилнинг биринчи чорагидаги ижроси тўғрисида Ҳукумат ахборотини навбатдаги сессияда тинглаш тўғрисида қарор қабул қилдилар.

Шундан сўнг парламент аъзолари «Ўзбекистон Республикаси Марказий банки тўғрисида»ги ҳамда «Банклар ва банк фаолияти тўғрисида»ги қонунларнинг лойиҳаларини кўриб чиқдилар. Ушбу ҳужжатлар юзасидан Бюджет, банк ва молия масалалари қўмитасининг раиси А. Аҳадов маъруза қилди. Депутатлар Марказий банк тўғрисдаги Қонунни қабул қилдилар. Банклар ва банк фаолияти тўғрисидаги Қонунни эса биринчи ўқишда маъқуллаб, кенг жамоатчилик муҳокамасидан ўтказиш учун лойиҳа матнини матбуотда эълон қилишга қарор қилдилар.

Кечки мажлис Ўзбекистон Республикаси Президенти И. А. Каримовнинг кадрлар масаласига доир Фармонларини тасдиқлашдан бошланди. А. Муталов Ўзбекистон Республикаси Бош вазири вазифасидан озод этилиб, Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг ўринбосари — «Ўздонмаҳсулот» давлат-акционерлик корпорацияси бошқарувининг раиси этиб тайинланди.

Ўзбекистон Республикасининг Бош вазири этиб Ў. Т. Султонов тайинланди.

Иқтисодий ислоҳотлар ва тадбиркорликни ривожлантириш қўмитасининг раиси А. Йўлдошевнинг маърузаси бўйича депутатлар «Кичик ва хусусий тадбиркорликни ривожлантиришни рағбатлантириш тўғрисида»ги Қонунни кўриб чиқдилар ва уни қабул қилдилар.

Сўнгра Олий Мажлис Ўзбекистон Республикасининг Меҳнат кодекси, шунингдек Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг биринчи қисми лойиҳаларини муҳокама қилди. Ҳар иккала лойиҳа иккинчи ўқишда қараб чиқилди. Ушбу ҳужжатлар юзасидан Қонунчилик ва суд-ҳуқуқ масалалари қўмитасининг раиси Б. Эшонов маъруза қилди.

Депутатлар ҳар иккала Кодекснинг қабул қилинишини ёқлаб овоз бердилар. Айни вақтда Фуқаролик кодексининг биринчи қисми унинг иккинчи қисми қабул қилиниши ва кучга кириши билан бир пайтда кучга кириши қайд этиб ўтилди.

Қонунчилик ва суд-ҳуқуқ масалалари қўмитаси раисининг ўринбосари Н. Исмоилов «Ўзбекистон Республикасида депутатни чақириб олиш тартиби тўғрисида»ги Қонун лойиҳаси ҳақида маъруза қилди. Ушбу Қонун депутатларнинг фикрлари инобатга олинган ҳолда биринчи ўқишда маъқулланди.

Шундан сўнг сессия қатнашчилари «Наслчилик чорвачилиги тўғрисида»ги Қонун лойиҳаси юзасидан Аграр, сув хўжалиги масалалари ва озиқ-овқат қўмитаси раиси Ж. Ўтамовнинг маърузасини эшитдилар. Муҳокамадан сўнг киритилган тузатишлар ҳисобга олинган ҳолда ушбу Қонун қабул қилинди.

Олий Мажлис «Ўзбекистон Республикасининг давлат тили ҳақида»ги Қонунни янги таҳрирда қабул қилди. Ушбу масала юзасидан Фан, таълим, маданият ва спорт масалалари қўмитасининг раиси А. Холмуродов маъруза қилди.

* * *

22 декабрь куни Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг тўртинчи сессияси ўз ишини давом эттирди.

Олий Мажлис ишида Ўзбекистон Республикаси Президенти И. А. Каримов иштирок этди.

Олий Мажлис Конституциявий суднинг судьяларини сайлади. Бунгача Олий Мажлис Қонунчилик ва суд-ҳуқуқ масалалари қўмитасининг раиси бўлиб ишлаган Б. Эшонов Конституциявий суднинг раиси этиб сайланди.

Халқаро ишлар ва парламентлараро алоқалар қўмитасининг раиси Э. Воҳидов депутатларга Ўзбекистон Республикасининг халқаро шартномалари тўғрисидаги Қонун лойиҳасини тақдим этди. Депутатларнинг таклиф ва мулоҳазалари ҳисобга олинган ҳолда ушбу Қонун қабул қилинди.

Қурилиш ва уй-жой-коммунал хўжалиги қўмитасининг раиси Х. Тошевнинг маърузаси муҳокамасидан сўнг парламент Архитектура ва шаҳарсозлик тўғрисидаги Қонунни қабул қилди.

Депутатлар Ўзбекистон Республикасининг давлат мукофотлари тўғрисидаги Қонунни қабул қилдилар, бу хусусда Фан, таълим маданият ва спорт масалалари қўмитасининг раиси А. Холмуродов маъруза қилди.

Бюджет, банк ва молия масалалари қўмитасининг котиби Р. Турдиев маърузаси юзасидан парламент муддатида тўланмаган соликлар ва бошқа мажбурий тўловларни ундириб олиш тўғрисидаги Қонунни қабул қилди.

Бюджет, банк ва молия масалалари қўмитасининг раиси А. Аҳадов депутатларга айрим қонунларга ўзгартишлар ва қўшимчалар киритиш тўғрисидаги Қонун лойиҳасини тақдим этди. Ушбу масала юзасидан Ўзбекистон Республикаси Президенти И. А. Каримов сўзга чиқди. Таклиф ва мулоҳазалар инобатга олинган ҳолда Қонун қабул қилинди.

Сўнгра Олий Мажлис бошқа давлатлар билан тузилган шартнома ва битимларни ратификация қилди, республиканинг бир қанча халқаро Конвенцияларга қўшилиши тўғрисида қарор қабул қилди, Олий суднинг айрим судьяларини сайлади, Олий хўжалик суди таркибига ўзгартишлар киритди.

Сессия котибиятининг раҳбари С. Муродов депутатлардан, корхона ва ташкилотлар раҳбарларидан, айрим фуқаролардан Олий Мажлис сессияси номига келиб тушган мурожаатлар тўғрисида ахборот берди. Парламент ўз ваколат доирасига кирувчи бошқа бир қанча масалаларни ҳам қараб чиқди.

Шу билан Олий Мажлиснинг тўртинчи сессияси ўз ишини тамомлади.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ФАРМОНИ

АҲОЛИНИНГ ОМОНАТЛАРДАГИ ВА ДАВЛАТ СУҒУРТАСИ БЎЙИЧА ПУЛ МАБЛАҒЛАРИНИ ИНДЕКСАЦИЯ ҚИЛИШ ТЎҒРИСИДА

Ижтимоий адолатни таъминлаш, одамларнинг қимматли қоғозларга ва банклардаги омонатларга бўлган ишончини мустаҳкамлаш, аҳолининг жамғармаларини ҳимоя қилиш мақсадида:

1. 1996 йилдан бошлаб:

аҳолининг 1992 йил 1 январгача бўлган ҳолатига кўра ва 1996 йил 1 январгача амалда бўлган Ўзбекистон Республикаси банк муассасаларида омонатда турган пул маблағларини;

аҳолининг 1992 йил 1 январгача бўлган ҳолатига кўра ва 1996 йил 1 январгача амалда бўлган Давлат суғурта бош бошқармаси муассасаларида турган ҳаётни, болаларни суғурта қилиш, никоҳ кунида бериладиган узоқ муддатли суғурта шартномалари тўловларини босқичма-босқич индексация қилиш зарур деб ҳисоблансин.

2. Белгилаб қўйилсинки, Ўзбекистон Республикаси банк муассасаларидаги ва Давлат суғурта бош бошқармаси муассасаларида омонатларда турган пул маблағларини индексация қилиш ҳуқуқига Ўзбекистон Республикаси фуқаролари ҳамда республикада доимий яшовчи фуқаролиги бўлмаган шахслар эгадирлар.

3. Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги, «Ўзистиқболстат» давлат қўмитаси, Марказий банк, Халқ банки:

ўтган даврдаги нархлар индексининг ўсишини ҳисобга олган ҳолда аҳолининг 1-бандда кўрсатилган омонатларини индексация қилиш бўйича зарур ҳисоб-китобларни амалга оширсинлар;

аҳолининг омонатлардаги индексация қилинган жамғармаларини, шунингдек узоқ муддатли суғурта шартномалари бўйича суғурта бадалларини табақалаштирилган ҳолда тўлашнинг ягона тартиби ва муддатлари тўғрисидаги низомни Вазирлар Маҳкамасига киритсинлар.

4. Ўзбекистон Республикаси Халқ банки, Давлат суғурта бош бошқармаси, тижорат банклари:

барча омонатларни ҳамда ҳаётни, болаларни ва никоҳ кунида бериладиган узоқ муддатли суғурта шартномалари бўйича суғурта бадалларини рўйхатдан ўтказсинлар ҳамда уларни индексация қилсинлар;

1996 йил 1 мартгача бўлган муддатда «Индексация» махсус счётлари очсинлар, унга 1992 йил 1 январгача бўлган ҳолатига кўра ва 1996 йил 1 январгача амалда бўлган аҳолининг омонатлардаги пул маблағларини киритсинлар;

1996 йил 1 июлгача бўлган муддатда Ўзбекистон Республикаси фуқаролари томонидан паспорт, республикада доимий яшовчи фуқаролиги бўлмаган шахслар томонидан яшаш гувоҳномаси, ҳарбий хизматчилар томонидан паспортнинг ўрнини босувчи тегишли ҳужжатлар тақдим этилишига кўра очилган «Индексация» махсус счётлари бўйича омонат дафтарчалари берсинлар;

аҳолининг омонатлардаги индексация қилинган пул маблағларини ва узоқ муддатли суғурта шартномалари бўйича суғурта бадалларини тўлашни 1996 йил 1 июлдан бошлаб, тўлов йилига боғлиқ равишда табақалаштирилган миқдорларда, ўн йил давомида босқичма-босқич амалга оширсинлар.

5. 1992 йил 1 январдаги ҳолатига кўра ва 1996 йил 1 январгача амалда бўлган аҳоли омонатларига эга бўлган Ўзбекистон Республикаси тижорат банкларининг кўрсатиб ўтилган омонатларни ўз манбалари ҳисобидан индексация қилиш тўғрисидаги таклифи қабул қилинсин.

6. Ўзбекистон Республикаси Халқ банкига, тижорат банкларига аҳолининг омонатлардаги тикланган пул маблағларига «йўқлаб олинадиган» омонатлар бўйича амалдаги белгиланган фоиз ставкаларидан келиб чиқиб йиллик фоизлар тўлаш тавсия этилсин.

Инфляция даражасини ҳисобга олган ҳолда ҳар йили фоиз ставкалари миқдорлари қайта кўриб чиқилсин.

7. Аҳоли омонатларини ва давлат суғуртаси шартномалари бўйича тўловларни тўлаш билан боғлиқ харажатларни қоплаш учун Халқ банки ҳузурида «Қоплаш фонди» республика жамғармаси ташкил этилсин.

Ўзбекистон Республикаси Халқ банки ҳузуридаги «Қоплаш фонди» республика жамғармаси тўғрисидаги низом 1-иловага мувофиқ тасдиқлансин.

Давлат бюджети маблағлари, шунингдек банк муассасаларининг, бюджетдан ташқари фондларнинг маблағлари, юридик ва жисмоний шахсларнинг ихтиёрий бадаллари «Қоплаш фонди»ни шакллантириш манбалари этиб белгилансин.

8. Индексация қилиш ва аҳолининг пул жамғармаларини тўлаш билан боғлиқ масалаларни ҳал этиш учун 2-иловага мувофиқ таркибда Республика комиссияси тузилсин.

Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимликлари Қорақалпоғистон Республикасида, вилоятларда, Тошкент шаҳрида, туманлар ва шаҳарларда тегишли комиссиялар тузсинлар.

9. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси бир ҳафта муддатда мазкур фармоннинг бажарилишини таъминлаш юзасидан қарор қабул қилсин.

Ўзбекистон Республикаси Президенти И. КАРИМОВ

Тошкент шаҳри,
1995 йил 20 декабрь.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони

Ў. Т. СУЛТОНОВНИ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ БОШ ВАЗИРИ ЭТИБ ТАЙИНЛАШ ТЎҒРИСИДА

Ўткир Тўхтамуродович Султонов Ўзбекистон Республикаси Бош вазири этиб тайинлансин.

Ўзбекистон Республикаси Президенти И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1995 йил 21 декабрь.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони

А. МУТАЛОВНИ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ БОШ ВАЗИРИ ВАЗИФАСИДАН ОЗОД ЭТИШ ТЎҒРИСИДА

Абдулҳошим Муталов бошқа ишга ўтганлиги муносабати билан Ўзбекистон Республикаси Бош вазири вазифасидан озод этилсин.

Ўзбекистон Республикаси Президенти И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1995 йил 21 декабрь.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони

Ў. Т. СУЛТОНОВНИ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ БОШ ВАЗИРИНИНГ ЎРИНБОСАРИ — ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ТАШҚИ ИҚТИСОДИЙ АЛОҚАЛАР ВАЗИРИ ВАЗИФАСИДАН ОЗОД ЭТИШ ТЎҒРИСИДА

Ўткир Тўхтамуродович Султонов бошқа ишга ўтганлиги муносабати билан Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг ўринбосари — Ўзбекистон Республикаси ташқи иқтисодий алоқалар вазири вазифасидан озод этилсин.

Ўзбекистон Республикаси Президенти И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1995 йил 21 декабрь.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони

А. МУТАЛОВНИ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ БОШ ВАЗИРИНИНГ ЎРИНБОСАРИ — «ЎЗДОНМАҲСУЛОТ» ДАВЛАТ-АКЦИОНЕРЛИК КОРПОРАЦИЯСИ БОШҚАРУВИНИНГ РАИСИ ЭТИБ ТАЙИНЛАШ ТЎҒРИСИДА

Абдулҳошим Муталов Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг ўринбосари — «Ўздонмаҳсулот» давлат-акционерлик корпорацияси бошқарувининг раиси этиб тайинлансин.

Ўзбекистон Республикаси Президенти И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1995 йил 21 декабрь.

БУНЁДКОРЛИК — ФАРОВОН ҲАЁТ АСОСИ

(Давоми. Боши 1-бетда).

Иқтисодиётнинг мавжуд секторларида нафақат ишлаб чиқариш суръатлари пасайишининг олдини олиш, балки ўсиш, юксалиш кўзга ташланмоқда. Бу, қишлоқ хўжалиги билан бир қаторда, саноатнинг ёқилғи-энергетика, кимё ва нефть-кимё, машинасозлик ва металлни қайта ишлаш каби тармоқларига ҳам тегишлидир.

Бу йил **эмиссия ва инфляцияни** кескин пасайтиришга йўналтирилган пул-кредит сиёсати юритишга катта эътибор берилди. Шунинг натижасида, ўтган йил билан таққослаганда, инфляциянинг ўртача ойлик даражасини уч баробардан ортиқ камайтиришга ва унинг суръатларини изчил равишда сусайтиришга эришилди.

Буларнинг барчаси ўз навбатида банкларнинг қайта молиялаш ставкаларини камайтириш имконини бермоқда ва ишлаб чиқаришга сармоя солиш учун қулай шароит туғдирмоқда.

Мўътадил ва қаттиққўл бюджет сиёсати юритилаётгани ҳамда даромадлар тушишига қараб харажат қилинаётгани натижасида давлат бюджети камомади кескин қисқарди. Шунинг баробарида жорий йилда бюджетнинг харажатлар қисми тузилмасида инвестицияларга ажратилаётган маблағларнинг ўсиш тамойили кўзга ташланди.

Агар улар 1994 йилда ялпи ички маҳсулотга нисбатан, тахминан, 4 фоизни ташкил этган бўлса, 1995 йилда мос равишда 7 фоиздан иборат бўлди.

Бу нима дегани? Бунинг маъноси шуки, бугунданоқ иқтисодиётимизнинг изчил ўсиб бориши учун зарур шарт-шароитлар яратилмоқда.

Молиявий аҳволни ўнглаш учун молиявий интизомни яхшилаш, зарар кўриб ишлаётган корхоналарни тугатиш, хўжалик субъектлари ўртасидаги ўзаро ҳисоб-китоблар муаммосини ҳал этиш борасида бир қанча тадбирлар амалга оширилди. Векселлар муомалага чиқарилди. Халқ хўжалигидаги ҳисоб-китобларда вексел усулидан фойдаланиш, тахминан, 52 млрд. сўм миқдордаги ўзаро қарзлардан қутулиш имконини берди.

Республикада амалга оширилаётган изчил туб иқтисодий ўзгаришлар дастури халқаро молия муассасалари билан, шу жумладан, Халқаро валюта фонди, Дунё банки ташкилотлари билан ҳамкорликни кучайтириш ишига ижобий турткн берди. Бу миллий валютанинг қадрини оширишга хизмат қиладиган валюта захираларини кўпайтириш учун молиявий ёрдам олишга имкон туғдирди.

1995 йил давомида миллий валюта қадрини ошириш билан боғлиқ пул-кредит сиёсатини валюта курси воситаси билан амалга ошириш, **босқичма-босқич унинг ички эркин алмашувига эришиш ва сўмнинг хорижий валюталарга алмашиш курсини барқарор ушлаб туриш учун шароит яратилди.**

Турлича мулк шаклига эга бўлган корхоналар ва ташкилотлар қатори тадбиркорлик билан машғул жисмоний шахслар ҳам ташқи бозорга чиқадиган бўлди. Республиканинг ваколатли банклари томонидан аҳолининг нақд пулларини эркин муомаладаги валютага алмаштириш учун зарур шароитлар яратилди.

Чет эл сармояси иштирокида тузилган қўшма корхоналар ички валюта бозорида Ўзбекистонда ишлаб топган маблағларини эркин муомаладаги валютага алмаштириш ҳамда фойда ва дивидендларнинг бир қисмини четга олиб чиқиб кетиш имконига эга бўлдилар.

Республика валюта биржасида ҳафтада икки марта, аксарият ваколатли банклар иштирокида, мунтазам тарзда валюта савдоси ўтказилмоқда. Амалга оширилаётган операциялар ҳажми анча кенгайди. **Жорий йилда валюта биржасида уюштирилган 200 та савдода 1994 йилдагига нисбатан 13 марта кўп ёки 1.5 млрд. АҚШ доллари сотилди.**

1995 йилда Ўзбекистон иқтисодиётида сезиларли таркибий ўзгаришлар рўй берди. Мўлжалланган дастур **бўйича мулкни давлат тасарруфидан чиқариш, хусусийлаштириш, корхоналарни ҳиссадорлик жамиятларига айлантириш, иқтисодиётда монополияга барҳам бериш, унинг нодавлат сектори ҳамда хусусий мулкнинг шаклланиш ва оёққа туриш жараёнлари** давом этди.

Республикада бугунги кунгача **4 мингдан ошиқ** очиқ турдаги акционерлик жамиятлари рўйхатга олинди. Йирик ва ўрта корхоналарни акциялаш бошланди. Эркин сотиш, шунингдек, хорижий сармоядорларга мўлжалланган акциялар ҳажми ортди.

Агар жорий йилнинг биринчи чорагида **200 млн. сўмлик,** иккинчи чорагида **100 млн. сўмлик** акция сотилган бўлса, бу кўрсаткич учинчи чоракда **500 миллион** сўмни ташкил этди.

Бозор ислоҳотларини тезлаштириш мақсадида қимматбаҳо қоғозлар бозори шакллана бошлади.

Аммо, шуни ҳам айтиш лозимки, кўп ҳолларда акциялаш жараёни катта қийинчилик билан ўтмоқда. Сотилган акциялар ҳажми эркин сотувга мўлжалланган жами акцияларнинг **23,3 фоизини** ташкил этди, сотилган акциялардан тушган маблағ жами **55 фоиздан** ошмайди. Акцияларни чет эллик сармоядорларга сотиш иши ҳам кўнгилдагидек эмас. Ушбу йўналишда инвестиция фондлари, фонд биржаси, қолаверса, корхоналар ишида самарадорлик етишмаяпти.

Ҳурматли депутатлар!

Барчамизга яхши маълумки, иқтисодий ислоҳотларни амалга оширишда **ўрта, кичик ва хусусий тадбиркорликни ривожлантириш биз учун устивор йўналиш ҳисобланади.** Ҳозир республикада **32 минг кичик корхона** мавжуд бўлиб, улар халқ хўжалигининг 22 соҳасида фаолият кўрсатмоқда. **«Хусусий тадбиркорлик ва ташаббусни қўллаб-қувватлаш ҳақида»**ги қонуннинг қабул қилиниши, **«Бизнес фонд», амалий алоқалар маркази, «Мадад»** суғурта жамиятининг тузилиши кичик тадбиркорликни янада ривожлантиришга хизмат қилмоқда.

Ана шу институцион ўзгаришлар натижасида **давлатга қарашли бўлмаган, нодавлат секторнинг иқтисодиётдаги улуши** кескин ошиб бораётир. Мазкур сектор саноат маҳсулотининг **44 фоизини,** қишлоқ хўжалиги маҳсулотининг эса **97 фоизини** ишлаб чиқармоқда. Барча капитал маблағларнинг **44 фоиздан** ортиғи унинг ҳиссасига тўғри келади.

Халқ хўжалигида банд бўлган аҳолининг **64 фоизи** ана шу давлатга қарашли бўлмаган нодавлат секторда ишламоқда.

1995 йилдаги фаолиятимизнинг асосий йўналишларидан бири республикамиз иқтисодий мустақиллигини мустаҳкамлаш, иқтисодиётимизнинг истиқболларини белгиловчи импорт ҳажмларини камайтириш ва экспортга мўлжалланган ишлаб чиқаришларни ривожлантириш сиёсати бўлди.

Шунингдек, устивор тармоқларни тезкорлик билан ривожлантириш мақсадида тармоқлар ва минтақалараро номутаносибликни қисқартириш сиёсати амалга оширилди. Жорий йилда **асос тармоқлари — нефть ва газ саноати, электр энергетика, машинасозлик ва кимё саноати** корхоналари анча барқарор ишлади. Металлургия саноатида, қишлоқ хўжалиги саноати комплексида, енгил ва мебель саноатида ва бошқа бир неча тармоқларда ишлаб чиқариш ҳажмларини ошириш бўйича ижобий силжишлар кўзга ташланди.

Биз **энергетика мустақиллигини таъминлаш** борасида салмоқли натижаларга эришдик. 1995 йилда нефть ва газ конденсатини қазиб олиш қарийб 1,5 баробар ортди. Минерал ўғитлар, тракторлар, газламалар ва бошқа бир қатор буюмлар ишлаб чиқаришда ҳам сезиларли даражада ўсишга эришдик.

1995 йилда мамлакат **ғалла мустақиллигини таъминлаш** йўлида ҳам катта қадам ташланди. Шу мақсадда экин майдонларининг таркибий тузилиши ўзгартирилиб, ғалла майдонларининг улуши **40 фоизга** етказилди. Натижада бу йил **3,3 миллион тонна** ғалла тайёрлашга муваффақ бўлдик.

Қадрли дўстлар!

Мен бир ҳақиқатни айтиб чарчамасам керак. Бунинг мазмуни шуки, **қишлоқда туб ислоҳотлар ўтказиш, қишлоқ хўжалигини тараққий қилдириш, қишлоқ хўжалигида ишлаб чиқариш самарадорлигини ошириш Ўзбекистон иқтисодиётини ривожлантиришнинг асосий омили ва манбаидир.**

Биз буни теран тушуниб олмоғимиз лозим. Шунинг учун ҳам қишлоқда ислоҳотларнинг амалга оширилиши, қишлоқ хўжалигини ривожлантириш бугунги кунда республика учун нафақат иқтисодий, балки ҳаётий аҳамият касб этади. **Янада очиқроқ айтадиган бўлсам, бизнинг келажак ҳаёт-мамотимиз шу масалани қанчалик тез ва қанчалик оқилона ҳал этишимизга боғлиқ. Ҳақиқий иқтисодий мустақилликка эришишнинг бошқа йўли йўқ.**

Яна такрорлайман, фақат қишлоқни ривожлантириб, қишлоқ аҳолисининг турмуш даражасини яхшилаш асосидагина иқтисодиётимизнинг барқарор тараққиётига эришиш, халқимизнинг фаровон ҳаётини таъминлаш мумкин.

Бунинг учун эса қишлоқ хўжалиги билан боғлиқ бўлган барча муассаса ва ташкилотлар, барча фаолларимиз мана шу соҳадаги ислоҳотларни муваффақиятли амалга ошириш учун жон куйдириб, бор куч-ғайратларини шунга солишлари лозим.

Қишлоқда ислоҳотларни муваффақиятли ўтказишнинг муҳим гарови бўлмиш бир масала борки, бу ҳақда биз илгари ҳам кўп гапирганмиз. Бу — қишлоқ хўжалигида банд бўлган ортиқча ишчи кучларини бошқа соҳаларга жалб этиш масаласидир.

Бугунги кунда қишлоқ хўжалигида 3,8 миллион киши ёки Ўзбекистон иқтисодиётида фаолият кўрсатаётган барча меҳнатга лаёқатли аҳолининг 46,5 фоизга яқин қисми ишлаяпти.

Ҳисоб-китоблар шуни кўрсатадики, бугун олинаётган қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари миқдорини ишловчилар сонини 1,5 -2 миллион кишидан оширмаган ҳолда ҳам олиш мумкин. Яъни бугун биз ишлаб чиқаришга мутлақо зарар етказмаган ҳолда 2 миллионга яқин кишини бу соҳадан озод этишимиз мумкин.

Соддароқ қилиб айтадиган бўлсак, бугун ишлаб чиқариш бригадаларида 80-100 одам қўл учида бажараётган ишни шунча кишининг ярми ёки учдан бир қисми ҳам бемалол, эмин-эркин уддалаши, эплаши мумкин.

Такрорлаб айтаман: бугун қишлоқ далаларида ишлаб чиқарилаётган маҳсулот ҳажмини сақлаб қолган ҳолда, иш билан банд одамларнинг сонини камайтириб, уларнинг иш унумини ва даромадини камида 2 марта ошириш мумкин.

Ва, ҳеч шубҳасиз, меҳнат интизоми ва иш самараси яхшиланади. Мавжуд машина ва ускуналардан фойдаланиш самараси ўсади, меҳнатни механизациялаш кўлами кенгаяди.

Кўпчилик ривожланган мамлакатлар тажрибаси бу ҳақиқатни тасдиқлаб турибди. Мана, АҚШ, Германия, Голландия, Франция, Япония, Жанубий Корея ва бошқа мамлакатларни олиб қарайлик. Бу мамлакатларнинг қишлоқ хўжалигида ялпи ишлаб чиқаришда банд бўлган меҳнатга лаёқатли кишиларнинг сони 4-5 фоиздан ҳам ошмайди. Улар ишлаб чиқараётган маҳсулот ҳажми нафақат мамлакатнинг ўз эҳтиёжини қоплаб қолмасдан, балки четга экспорт қилиш имконини ҳам беради.

Барча муаммо шундаки, биз ошиқча кишиларни қишлоқ хўжалигидан озод қилиб, уларни қаерга жойлаштиришимиз мумкин?

Бу масалани ечишнинг ягона йўли бор.

Биз бу йўл ҳақида ҳам илгари кўп бор гапирганмиз. Унинг моҳияти шуки, қишлоқ жойларига саноатни олиб бориш ва кенг жорий этиш, янги кичик ва ўрта корхоналарни қуриш, янги иш жойларини яратиш зарур.

Ҳаммомлар қуриш керак, сартарошхоналар қуриш керак, устахоналар қуриш керак, суратхоналар қуриш керак. Қишлоқ аҳолиси учун маиший хизматнинг бошқа ҳамма турларини ҳам муҳайё этиш лозим. Қишлоқ жойларда банк, суғурта тизимларининг бўлимлари, агросервис нуқталари, хуллас, бозор инфраструктураси яратилиши шарт.

Лўнда қилиб айтганда, хизмат кўрсатиш тармоғини кенг ривожлантириш, кичик бизнесга, хусусий тадбиркорликка кенг йўл очиб бериш талаб этилади.

Бу ишни ташкил этиш вазифаси кимнинг зиммасига тушади? Албатта, биринчи навбатда вилоят ва туман ҳокимларининг, хўжалик раҳбарларининг зиммасига тушади.

Бугун масалани шу тарзда кескин қўйиш пайти етди: **бу вазифани уддалай олмаган кишининг раҳбар бўлиб ишлашга маънавий ҳаққи йўқ.** Чунки бутун ислоҳотларимиз тақдири, миллионлаб инсонларнинг тақдири шу масалани ечиш, ҳал қилиш билан чамбарчас боғлиқдир.

Биз **ижтимоий соҳада** — Ўзбекистон иқтисодиётини ислоҳ қилиш борасидаги кўп қиррали фаолиятимизнинг марказида **инсон, мустақил ватанимиз фуқароси** туриши керак деган олижаноб ниятдан келиб чиқиб иш кўрдик. Шунинг учун ҳам амалга оширилаётган ислоҳотларнинг асосий мақсади ҳар бир фуқаронинг шахс сифатида шаклланиши учун, ўз қобилиятини, ўз талантини ишга солиб ҳаётини янада яхшилаш, маънан бойиши учун барча имкониятни яратиб беришдан иборатдир.

Шу билан бирга бозор муносабатларига ўтиш, бошқа мамлакатлар тажрибаси кўрсатаётганидек, осон, чигалсиз, ижтимоий қийинчиликларсиз кечмас экан. Бу — бугунги куннинг аччиқ ҳақиқати десак ҳеч қандай хато бўлмас.

Шунинг учун давлатнинг бу жараёндаги энг муҳим вазифаси ана шу **қийинчиликларни имкон бори қадар юмшатиш, аҳолининг ижтимоий ночор қатламларини қўллаб-қувватлаш** ва уларнинг янги ҳаётий шароитга мослашиши учун зарур ёрдам кўрсатишдан иборатдир.

Биз буни ҳеч қачон унутмаслигимиз керак ва унутмаймиз ҳам. Қолаверса, бозор муносабатларига ўтаётган бошқа давлатлар билан таққослаганда, биз амалга ошираётган сиёсатнинг энг афзал жиҳатларидан бири ҳам худди шундадир.

Бу соҳада охирги йилларда биз муайян ишларни қилдик. Ёдингизда бўлса, миллий валютани муомалага киритиш чоғида, нархга эркин тус беришнинг якунловчи босқичига ўтиш пайтида аҳолининг харид қобилиятини ҳимоя қилиш учун биз деярли бутун аҳолига компенсация, яъни қоплаш тўловларини жорий этдик. Кейинроқ бу тўловларни ишчиларнинг асосий иш ҳақига, пенсия, стипендия ва нафақа таркибига киритдик.

Бугун биз, **энг қийин босқичда, яъни нарх-навога эркин тус бериш даврида меҳнаткашларнинг манфаатларини ҳимоя қилаолдик,** дейишимиз мумкин.

Мамлакатда аҳолини ижтимоий жиҳатдан қўллаб-қувватлаш ва муҳофаза қилишнинг кўп усуллари ва воситалари вужудга келди ва улардан фойдаланилмоқда.

Ижтимоий йўналишдаги сиёсатни ўтказишнинг натижаларидан бири шуки, сўнгги йиллар давомида иш ҳақи, шу жумладан, унинг энг кам миқдорини, пенсиялар, стипендиялар ва нафақалар миқдорини мунтазам қайта кўриб чиқиш орқали аҳолининг даромадларини муайян даражада сақлаб туришга, бу йил эса чинакам даромадларнинг бир оз кўпайишини таъминлашга муваффақ бўлдик.

Оилага ижтимоий жиҳатдан мадад бериш ижтимоий сиёсатимизнинг негизидир. Сўнгги вақтда оналарга болаларни боқиш учун нафақа (бундай нафақа тўлаш муддати икки йилга қадар узайтирилди), 16 ёшгача болали оилаларга ота-онанинг ва умуман оиланинг даромадлари миқдоридан қатъи назар, бир йўла тўланадиган нафақа каби янги нафақалар жорий этилди.

Давлат 1994 йилнинг октябридан бери муҳтож оилаларга фаол ёрдам бермоқда. Бунинг учун фуқароларга ўзини ўзи бошқариш органлари — маҳаллалар орқали ижтимоий-моддий мадад бериш усули йўлга қўйилди. Шуни ҳам айтиш зарурки, нафақаларнинг сўнгги икки тури, энг кам иш ҳақи миқдори билан бевосита боғлиқ бўлиб, бу миқдорнинг ўзгариши, нафақалар ана шу турлари миқдорининг ўз-ўзидан кўпайишига олиб келади.

Оилага мадад беришнинг биз амалга оширган янги йўли ўзаро ёрдам ва бир-бирига мадад бериш миллий анъаналарини тўлароқ ҳисобга олади ва фойдаланади. Моддий ёрдам кўрсатиш тўғрисида қарор қабул қилиш демократизмни ва ошкораликни таъминлайди.

Шу йилнинг тўққиз ойидагина ўзини ўзи бошқариш органлари орқали фуқароларга моддий ёрдам сифатида **бир миллиард сўмдан кўпроқ** пул тўланди, 800 мингдан ортиқ оила моддий ёрдам олди.

Сиёсий, иқтисодий, ижтимоий ва маънавий соҳадаги маълум ютуқлар фуқароларнинг ижтимоий кайфиятига, психологиясига ижобий таъсир қилмоқда.

Айтиш мумкинки, дастлабки вақтда кишиларнинг онгида ва хулқ-атворида мавжуд бўлган айрим ишончсизлик, иқтисодиёт соҳасида юз бераётган воқеалар таъсиридан ўзини йўқотиб қўйишдан қутулдик. Ҳозирги пайтда аҳоли кенг табақаларининг иқтисодий воқеликка аста-секин ижтимоий мослашиш жараёни намоён бўлмоқда. Халқимизнинг маънавий қиёфасини эса ҳамиша унга хос бўлган барқарорлик, тинчлик, тотувлик ва ижтимоий адолатга интилиш каби асосий қадриятларга садоқат белгилайди.

Ҳурматли депутатлар!

Ниҳоясига етиб бораётган йилнинг натижаларига умуман якун чиқариб, айтишимиз мумкинки, **1995 йил мақсадларимизга эришиш ва ислоҳотлар вазифаларини амалга ошириш учун яхши пойдевор яратди.**

Шу сабабли, ҳозир биз мустақил республикамиз учун янги 1996 йил иқтисодиётини ривожлантириш ва халқ фаровонлигининг юксалиши учун шарт-шароит яратиш томон бурилиш йили бўлиши керак, деб ишонч билан айта оламиз. Яъни ҳаётимизнинг барча соҳаларида миқдор ва сифат кўрсаткичларини ошириш билан боғлиқ янги вазифаларни бажаришга ўтадиган пайт келди.

Иқтисодиётимиз тараққиётидаги бу янги ўзгариш ва тамойиллар бизнинг олдимизга янги вазифаларни қўймоқда.

Хўш, буларнинг энг муҳими нималардан иборат?

Макроиқтисодиётни барқарорлаштириш билан бир қаторда миллий валютани мустаҳкамлаш, унинг жорий ва тўла алмашадиган бўлишига эришиш келгуси йилдаги бизнинг биринчи ва асосий вазифамиздир. Аслини олганда, бу иқтисодий вазифагина эмас, ҳозирги пайтда ижтимоий-сиёсий аҳамиятга молик вазифага айланмоқда, чунки иқтисодиётнинг юксалиши ҳам, аҳоли турмуш даражаси ҳам, давлатнинг обрў-эътибори ҳам шу вазифанинг бажарилишига боғлиқ.

Шундай савол туғилади — **биз бу жуда қийин ва мураккаб вазифани ҳал қила оламизми?**

Ҳисоб-китобларимиз ҳамда бу вазифани ҳал этиш учун барпо қилган ва тўплаган салоҳиятимиз ҳозир ўз олдимизга ана шундай вазифани қўйишимиз ва уни бажаришимиз мумкинлигини кўрсатмоқда.

Бунинг учун нима қилиш керак?

Биринчи навбатда сўмнинг харид қувватини ошириш учун истеъмол бозорини керакли моллар билан тўлдириш, аҳолининг эҳтиёжларини қондирадиган **ва хориждан келтирилаётган моллар билан рақобат қила оладиган ўз маҳсулотимизни ишлаб чиқаришга зўр бериш** зарур бўлади.

Иккинчидан, янги йилда **валюта захираларини кўпайтириш** чораларини кўришимиз керак. Бунинг учун республиканинг экспорт имкониятларини кенгайтириш, корхоналарнинг экспорт қилинадиган маҳсулотлар ишлаб чиқариш, жаҳон бозоридан мустаҳкам жой олиш жараёнларини чуқурлаштириш лозим. **Экспорт қилинадиган молларни бутун чоралар билан кўпайтириш** ва шу ҳисобдан валюта тушумларини ошириш учун ўзимизга боғлиқ бўлган ҳамма ишни қилишимиз керак.

Учинчидан, ёнилғи-энергия манбаларини, кўпгина ускуна ва асосий озиқ-овқат маҳсулотларини четдан сотиб олишни камайтириш, уларни ўзимизда ишлаб чиқарилган маҳсулот билан алмаштириш, ташқи савдо балансини мустаҳкамлашнинг муҳим жиҳатидир. Бу жараён **энергия манбалари ва асосий озиқ-овқат маҳсулотларини четдан сотиб олишни энг кам зарур миқдорга қадар камайтиришга** олиб бориши лозим.

Биз бунга эриша оламизми?

Бемалол эриша оламиз. Чунки сўнгги йиллар тажрибаси шуни кўрсатиб турибди.

Тўртинчидан, капитал бозорининг барча воситаларидан фойдаланган ҳолда, Ўзбекистоннинг **қимматли қоғозлар бозорини ривожлантирган ҳолда,** аҳоли маблағларини, шунингдек, корхоналарнинг вақтинча эркин маблағларини жалб этиш бўйича амалга ошираётган ишларимизни тубдан қайта кўриб чиқишимиз зарур.

Биз 1996 йилда харажатларни қисқартириш, ортиқча пул чиқаришни — эмиссияни, хусусан, шу борада **аҳвол оғир бўлган жойлардаги эмиссияни камайтириш** бўйича бошлаган қатъий ишимизни давом эттиришимиз керак, албатта.

Белгиланган тадбирларни амалга ошириш, алмашув курсини барқарорлаштириш, миллий валютани мустаҳкамлашда ўз самарасини кўрсатиши лозим. Бу, яқин орада республикага сармояларни жалб этиш учун мақбул шарт-шароит яратиш, миллий хўжалигимизнинг жаҳон хўжалиги билан алоқасини мустаҳкамлашга имкон беради.

Миллий валютамизни мустаҳкамлаш ва унинг эркин муомаладаги қувватини ошириш **иккинчи устивор вазифа — пул қадрсизланишини кескин равишда камайтириш** билан бевосита боғлиқдир.

Бошқача айтганда, 1995 йилда бошланган иқтисодиётнинг макроиқтисодий, яъни умумиқтисодий кўрсаткичларининг мувозанатини таъминлаш, энг аввало, **пул бирлигининг нақд ва нақдсиз муомалада назоратсиз равишда ошиб кетишига йўл қўймаслик,** кредит эмиссиясини кескин чеклаш керак.

Ўзаро тўланмаган маблағлар, дебитор ва кредитор қарзлар манбаи ва сабабларини бартараф этиш, капитал бозорини жадал ривожлантириш ҳамда пул қадрсизланишини жиловлашга қаратилган бошқа кескин чора-тадбирларни амалга оширишни назарда тутувчи сиёсатни давом эттириш зарур.

Пул қадрсизланишини бартараф этиш банк фоиз ставкасининг қисқаришига, банк, молия-кредит оборотининг жонланишига, кенгайтирилган қайта ишлаб чиқариш учун зарур шароитларни барпо этишга, янги корхоналар қуриш, янги иш жойлари очилиши, сармояларнинг ошишига имкон туғдиради. Энг муҳими — аҳолининг аниқ даромади ўсишига олиб келади.

Иқтисодиётимизнинг келажаги кўп жиҳатдан биз бугун **хорижий сармояларни** қай даражада кўпроқ жалб этишимизга боғлиқ. Миллий валютамизнинг ҳолати, устувор соҳаларнинг ривожланиши, иқтисодиётимизга янги технологиялар ва материалларни жалб этиш ҳам маълум даражада бу билан боғлиқ эканини унутмаслигимиз лозим. Иқтисодиёт фақат унинг фондлари янгиланиб турганида, янги технологиялар жорий этилганида, янги қувватлар ишга туширилганда ривожланиши мумкин. Бу — исбот талаб қилмайдиган ҳақиқатдир.

Зикр этилмиш масалаларни ҳал этишда **капитал қурилишини жонлантириш** дастури ҳамда **республикамиз иқтисодиётига кириб келаётган сармояларни рағбатлантириш** муҳим ўрин тутади.

Ҳурматли депутатлар!

1996 йилдаги муҳим вазифа — **иқтисодиётимизни таркибий жиҳатдан янгилаш йўлини давом эттиришдан иборат.** Биз барчамиз таркиб жиҳатидан янгилаш — республикамизнинг иқтисодий мустақиллигини таъминлашнинг муҳим омили эканини чуқур англашимиз лозим.

Иқтисодиётнинг бизга мерос бўлиб қолган тузилмаси СССР манфаатларини ҳисобга олган ҳолда барпо этилган эди. У Иттифоқ миқёсида меҳнат тақсимлашга йўналтирилган бўлиб, бу тузилмада Ўзбекистон хомашё минтақаси — қуйруғи ҳисобланар эди, холос.

Республикамиз мустақиллиги халқ хўжалиги тузилмасида мутлақо ўзгача янгиликлар бўлишини тақозо этади. Биз тузилмани янгилаш мураккаб, қийин ва узоқ давом этадиган жараён эканини яхши биламиз. Бу иш улкан маблағ ва саъй-ҳаракатларни талаб қилади.

Бироқ тузилмаларни қайтадан янгиламасдан туриб, ўз иқтисодиётимиз ва ишлаб чиқариш кучларимизга суянмасдан туриб, биз иқтисодий мустақилликка эриша олмаймиз, меҳнатнинг халқаро тақсимотидаги ўз муносиб ўрнимизга, бинобарин, халқимизнинг муносиб турмуши учун зарур шарт-шароитга эга бўла олмаймиз.

Тузилмани янгилаш сиёсатимизнинг бош мақсади — юксак технологиядан фойдаланиладиган, самарали ва сафарбарлик йўналишидаги бозор иқтисодиётини барпо этишга асосланган мустақил иқтисодиётни шакллантиришдан иборатдир.

Бу сиёсатни амалга оширишда асосий эътибор — **ривожлантирилиши лозим бўлган устувор йўналишларни белгилашга,** яъни энг аввало иқтисодиётимизнинг келажагини, илмий-техник тараққиётни ривожлантириш суръатини белгилайдиган, том маънода, **жаҳон бозоридаги ўз ўрнимизни эгаллашга имкон берадиган соҳаларни, тармоқларни ривожлантиришга** қаратилиши лозим.

Ҳар бир вилоят, ҳар бир туманнинг ресурс ҳамда иқтисодий имкониятларидан тўла ва самарали фойдаланиш, ҳудудий номутаносибликларни бартараф этиш мақсадида **иқтисодиётимизнинг ҳудудий таркибини такомиллаштириш** — тузилмаларни янгилаш сиёсатининг энг муҳим йўналиши ҳисобланади.

Бу масалада Қорақалпоғистон Республикаси, Хоразм, Сурхондарё, Сирдарё ва Жиззах вилоятлари сингари минтақаларни ривожлантиришга алоҳида эътибор қаратиш зарур.

Бозор инфраструктураси — тижорат банклари тизими, суғурта компаниялари, аудиторлик хизматлари, коммуникацияларнинг зарур тизимларини жадаллик билан шакллантириш — тузилмаларни янгилаш сиёсатимизнинг таркибий қисми ҳисобланади.

Иқтисодиётимизнинг янги тузилмасини шакллантириш — тезда, ўз-ўзидан амалга ошадиган жараён эмас, албатта. **Бу ишда давлат бундан кейин ҳам асосий ислоҳотчи вазифасини бажариши, иқтисодиётнинг устувор тармоқ ва соҳаларига сармояларни жалб этишнинг кучли амалий воситаларини барпо этиши лозим.**

Ҳурматли депутатлар!

Сизларнинг эътиборингизни бугунги ҳаётимиз ва келажагимиз учун ўта муҳим аҳамиятга молик бўлган бир масалага қаратмоқчиман. Юртимизда бошланган давлат қурилиши, ижтимоий-сиёсий ва иқтисодий туб бурилишлар, жамиятни янгилаш жараёни кўп жиҳатдан **мамлакатимизда мулкдорлар синфини шакллантириш масаласини ҳал этиш билан чамбарчас боғлиқдир.**

Республикамиз жамиятда бозор муносабатларини қарор топтирган ҳолда иқтисодий ислоҳотлар йўлидан дадил қадам ташламоқда. Лекин биз шуни теран англаб олишимиз керакки, бозор ва бозор муносабатларини мулк эгалари пайдо бўлмасдан тасаввур қилиш мумкин эмас. Бозор, иқтисодий эркинлик ўзига хос кишилар — мулк эгаларисиз амал қилолмайди.

Инсоният тарихи шуни кўрсатадики, айнан ана шу табақага мансуб одамлар туфайлигина жамиятда барқарорлик, фаровонлик, тараққиёт асоси қарор топади. Мисол учун ҳар қандай иқтисодий ривожланган мамлакатни олиб кўрайлик. У ерда ҳал қилувчи куч — ана шу мулкдорлар синфи ҳисобланади. Аммо **қаерда аҳоли таркибида ҳақиқий мулк эгаси бўлган одамлар ҳиссаси деярли катта бўлса, биринчи навбатда ўртача мулк эгалари, ўша ерда иқтисодиёт барқарор ривожланади. Чунки мулк эгаси, қўлидаги мулкка хиёнат қилмайди, бу мулкнинг катта-кичиклигидан қатъи назар, уни авайлайди, ўз моддий фаровонлигининг манбаи деб билади.**

Шунинг учун ҳам, биз бозор ҳақида гапирар эканмиз, аввало ана шу бозорни яратадиган одамларни назарда тутишимиз керак. Агар жамиятнинг демократик йўлдан изчил ривожланишининг иқтисодий асосини хилма-хил шаклдаги мулк ташкил этса, нуфузли, таъсирчан ўртача мулкдорлар табақаси унинг сиёсий асоси бўлиб хизмат қилади.

Азиз дўстлар!

Одамлар қачон ўзини ҳақиқий мулкдор деб ҳис этади? Улар, ҳар бир фуқаро бирон бир шаклда муайян мулк — кўчмас мулк, ер участкаси, кичик корхонанинг эгаси хилма-хил касбу кор, ҳунармандлик, тижорат, умуман тадбиркорлик билан шуғулланишда ўзини мулкдор ҳисоблайди. Ёки у ана шундай мулкларнинг эгаларидан бири — акционер, бошқача айтганда, ўзига даромад келтирувчи акция, қимматбаҳо қоғоз соҳиби бўлиши керак. Шундагина одамларда мамлакатимизда амалга оширилаётган ижобий ўзгаришларга, ислоҳотларга қизиқиш уйғонади. Ана шундагина улар ислоҳотларни олға юритувчи фаол кучга айланади.

Улар ўзлари пай, акциялар орқали эга бўлган корхоналар, тижоратлар, банклар, бошқа тузилмаларнинг ривожланиши учун ўз маблағларини сарф этадилар. Шу боисдан ҳам уларнинг қандай ишлашига бефарқ қарай олмайдилар. Бошқача айтганда, бу одамларнинг ҳаёти, оиласининг фаровонлиги мазкур корхоналар, банклар, молиявий тузилмаларнинг қандай ишлаётганига, улар даромад келтирадими ёки зарар кўриб ишлайдими — ана шунга боғлиқ бўлиб қолади.

Биз бу ижтимоий қатлам, бундай синфнинг мустаҳкамланишини давлатимиз иқтисодий қудратининг янада юксалиши, жамиятимизда ижтимоий-сиёсий барқарорликнинг таъминланиши, демократик қадриятларнинг ўз ўрнига қўйилиши билан боғлаймиз.

Шундай савол туғилади: қандай омил ва манбалар эвазига мулкдорлар синфини шакллантириш мумкин?

Аввало кичик ва хусусий тадбиркорликни кенг ривожлантириш бу муаммони ҳал этишда муҳим аҳамият касб этади. **Бу — биринчи шарт.** Ишончим комилки, агар биз зарур шарт-шароит яратиб бера олсак, Ўзбекистонда хусусий тадбиркорлик ниҳоят даражада тез ва кенг тараққий топади.

Бунинг учун бизда барча шарт-шароит мавжуд. Агар тарихга теранроқ назар ташласак, бозор муносабатлари даставвал қайси маконда юзага келганини аниқлаш ўта мушкул эканини кўрамиз. Қадим замонларда Шарқда — тижорат ва ҳунармандчилик билан бадавлат шаҳарлар ўлкасида бу муносабатларнинг кўплаб тарихий изларини учратиш мумкин.

Айтайлик, Мағрибу Машриқни боғловчи муҳим савдо йўллари айнан шу замин орқали ўтади. Машҳур савдогарларнинг ана шу заминда етишиб чиққанлиги ҳам тижорат аввало Шарқда дунёга келган деб тахмин қилишимизга асос бўла олади.

Ўша замонларда ҳунармандлар, халқ усталари, савдогарлар ва тадбиркорларнинг нечоғлик ҳурмат-иззатга сазовор бўлгани, қандай нуфуз ҳамда имтиёзлардан фойдаланганликларини алоҳида таъкидлаш ўринлидир. Ота-боболаримиз буни яхши биладилар. Бозор муносабатлари ҳақида гапнинг мағзини айтадиган бўлсак, биз унинг сарчашмаларига, бу соҳадаги ўз анъаналаримизга, аждодларимизнинг бой тажрибаларига қайтяпмиз.

Халқимизнинг ана шу тарихий тажрибаларга асосланган муносабати, дунёқараши бугунги кунда кичик корхоналар ва тадбиркорлик тармоғини кенг ривожлантириш учун кучли туртки бера олиши мумкин. Бу йўл билан бозор конъюнктурасига изчил таъсир кўрсатиб, зарур истеъмол молларини кўпайтиришга шароит яратиб, янги иш ўринлари ташкил қилибгина қолмай, ташқи бозорга ҳам фаол аралашган ва рақобатлаша бошлаган бўлур эдик.

Айтиш керакки, бундай ривожланиш бугун Ўзбекистонда, том маънода, бошланган, аммо у давлат, қонунчилик ва жамият томонидан тубдан қўллаб-қувватланиши керак.

Мулкдорлар синфи шаклланишининг иккинчи манбаи — қимматбаҳо қоғозлар бозорини ривожлантириш, унга бўлган ишончни мустаҳкамлашдан иборат. Бу биз учун янгича бир ёндошувдир. Ўтган йиллар мобайнида биз бу жабҳага яқинроқ ёндошмаган, шуғулланмаган эдик.

Бозор иқтисодиёти тараққий этган мамлакатлар тажрибаси кўрсатяптики, ҳақиқий ўрта мулкдорлар табақасининг асосий қисми уларнинг пул маблағларини қимматбаҳо қоғозларга, кишилар учун манфаатли бўлган ҳар хил омонатларга, банк депозитларига жалб этиш йўли билан юзага келади.

Тан олиш керак: бугунги кунда мазкур йўналиш, таассуфлар бўлсинки, катта қийинчиликлар билан суст ривожланмоқда. Бунинг асосий сабаби ушбу жабҳада зарурий шарт-шароитлар ташкил қилинмаганидадир.

Тўғри, бунинг учун ҳуқуқий база амалда яратиляпти, қонунчилик нормалари қабул қилинди, имтиёзлар тизими ишлаяпти, шунингдек иқтисодий замин ҳам мавжуд — корхоналарни акциялаш жараёни фаол бормоқда. Ишлаб чиқариш барқарорлашмоқда, инфляция камаймоқда.

Аммо бугунги кунда қимматбаҳо қоғозлар билан ишлашга етарли иштиёқ йўқ. Бу борада тажрибамиз озлиги сезилмоқда. Бу ғоялар юртимизнинг ҳозирги замон фуқаролари мафкурасига, онгига секинлик билан сингмоқда.

Оддий қилиб айтганда, совет даври тарбиясини кўрган кўпчилик кишиларимиз дивиденд, акция ва қимматбаҳо қоғозлар бўйича даромад олиш мумкинлигини тасаввурларига ҳам сиғдира олмайдилар. Тан олиш керакки, кишиларимиз ҳозирча, ана шуларнинг ҳисобига оила даромадини салмоқли даражада кўпайтириш, ўзининг фаровонлигини таъминлаши мумкинлигини тушуниб етмайдилар.

Шуни чуқур англашимиз шартки, биз қандай шарт-шароит яратмайлик, одамлар қимматбаҳо қоғозлар — бу оиланинг изчил даромад манбаи эканини ўз кўзи билан, аниқ мисолларда кўрмас эканлар, бу тасаввурни ўзгартириш қийин бўлади. Буни эса биз тезлик билан ва ёрқин мисолларда одамларга кўрсатишимиз керак.

Шу йил охирига келиб, кўплаб акционерлар ўзларининг сотиб олган акция ва пайлари эвазига дивиденд, яъни даромад олишлари керак. Ҳиссадорлик корхоналарининг, бирлашмаларининг, айниқса банкларнинг раҳбарлари шуни чуқур англаб етишлари керакки, бу муҳим масалани ташкил қилиш, охирига етказиш уларнинг зиммасида нафақат иқтисодий, балки сиёсий моҳиятга эга бўлган жуда катта масъулият бўлиб турибди. Бу масалани биз қаттиқ назоратга олишимиз керак.

Биз кишилар онгига қимматбаҳо қоғозлар ҳам аслида мулкка эгалик қилиш шакли эканини сингдиришимиз керак.

Қадрли дўстлар!

Бизда аҳолининг кўп қисми қишлоқда яшайди. Ўринли бир савол туғилади: хўш, қишлоқ хўжалиги соҳасида банд бўлган ҳар бир меҳнатчи қай даражада ўзини мулкдор деб, хўжалик мулкининг, бу хўжалик эришган соф даромадга шерик деб ҳис этаяпти?

Қишлоқдаги ислоҳотларни биз энг аввало деҳқонда эгалик ҳиссини тарбиялаш билан боғлиқ деб биламиз. Ана шу мақсадда давлат хўжаликларини қайта ташкил этдик. Уларни жамоа хўжаликлари, кооперативларнинг турли шаклларига айлантирдик. Қишлоқда кооперативлаш ишларини тараққий эттиришни бошладик. Бироқ, очиғини айтиш керак: қишлоқда ислоҳотлар суст бормоқда ва ҳозирча кутилган натижаларни бермаяпти. Назаримда, қишлоқдаги ислоҳотлар жараёнига янги туртки бериш, жамоа хўжалиги каби кооператив хўжаликнинг асл моҳиятини тиклаш ва бу хўжалик ишчиси ўзини хўжайин деб ҳис этиши учун шарт-шароитлар яратиш вақти етди.

Хўш, бу нимани англатади?

Биз мулк ўз эгасини топиши кераклиги ҳақида кўп гапирамиз. Таассуфки, бунда баландпарвозлик, умумий гаплар жуда кўп. Амалий ҳаётда эса бу масалалар ўзининг керакли ечимини топмаётганига гувоҳ бўламиз.

Ҳа, биз фермерлар, деҳқон хўжаликларини ривожлантириб келдик ва бундан кейин ҳам уларни қўллаб-қувватлаймиз. Улар учун зарур шарт-шароитларни яратаверамиз. Аммо бугун гап бошқа нарса ҳақида боради.

Қишлоқ хўжалиги корхоналарида, — мен хўжаликларни ва қайта ишлаш корхоналарини назарда тутяпман, — **меҳнат қилаётган ҳар бир меҳнаткаш хўжалик эга бўлган асосий фондлар ва мулкнинг умумий қимматидаги ҳар бир хизматчи пайи ёки ҳиссасини (улушини) белгилаб берадиган сертификатлар — қимматбаҳо қоғозлар тизимини жорий этиш вақти келди. Шу йўл орқали ҳар бир меҳнатчи бу хўжаликнинг умумий, кооператив мулкнинг ҳақиқий ҳамсоҳиби бўлиши билан боғлиқ масалалари ечиш пайти етди, демоқчиман.**

Бугунги кунда ҳаётимизда мавжуд ҳолатни тасаввур қилсак. Бир томонда — хўжалик ва унинг умумий мулки. Иккинчи томонда — жамоа хўжалиги ишчиси, шу хўжаликнинг аъзоси.

Энди, жамоа хўжалиги аъзоси ўша хўжалик ихтиёрида бўлган бойлик — фондлар, меҳнат қуроллари, ернинг ҳамсоҳиби сифатида ўз иштироки ҳиссасини қандай аниқлайди? Бинобарин, хўжалик олган ўша фойда, якуний натижалардаги ўз ҳиссасини қандай аниқлай олади?

Аслида умуман аниқлай олмайди. Чунки жамоа хўжалиги ишчисига унинг даромади амалда эскичасига, алмисоқдан қолган тизимга асосан ажратилмоқда.

Афтидан, барча асосий фондларнинг — ернинг, ускуналарнинг, машина ва механизмларнинг умумий қимматидан келиб чиққан ҳолда кооператив хўжаликнинг ҳар бир аъзосига унинг ҳиссаси, пайини аниқлаш пайти етди. У ана шу ҳиссаси ва пайига мувофиқ сертификатни, яъни қимматбаҳо ҳужжатни қўлига олиш керак.

Пай, содда қилиб айтсак, маълум жамоа хўжалиги ишчисининг шу хўжалик мулкидаги ҳиссаси, улуши демакдир. Унинг ҳажми қанча бўлишига қараб жамоа хўжалиги ишчиси хўжаликнинг якуний фойдасидан бир қисмини, ўз фоизини, фойданинг ўзига тегишли қисмини олиши мумкин.

(Давоми 3-бетда).

БУНЁДКОРЛИК — ФАРОВОН ҲАЁТ АСОСИ

(Охири. Боши 1,2-бетларда).

Бунда хўжаликнинг бўлинмас фонд деб аталувчи жамғармасини сақлаб қолиш лозим бўлади. Чунки шу бўлинмас фонд ишлаб чиқаришни қайтадан бошлаш, яъни ўғитлар, янги ускуналар сотиб олишни, мелиорация ишларини ўтказишни таъминлаш учун зарурдир. Мактаб, маданият ва соғлиқни сақлаш муассасаларини қуриш учун зарурдир.

Менимча, бу пайларни қайтадан сотишга йўл қўйиб бўлмайди. Улар ёпиқ турдаги акционерлик жамиятининг, хўжаликнинг ички мулкидек бўлиб қолади. Пайларни хўжалик аъзолари ўртасида қайтадан тақсимлаш мумкин бўлар, лекин сотиш мумкин эмас. Равшанки, жамоа ҳар бир аъзосининг улуши — пайини аниқлаш энг қийин ва энг мураккаб масала. Лекин уни ҳал қилиш мумкин. Жамоа ҳар бир аъзоси улуши миқдорини хўжалик жамоаси умумий йиғилишида низомга ва ишлаб чиқилиши лозим бўлган асосланган меъёрлар — нормаларга қараб ҳал қилади. Ана шунда ва фақат шундагина хўжалик мол-мулкини асрашдан, ишлаб чиқаришни муваффақиятли юритиб, катта фойда олишдан чинакам манфаатдор мулк эгаси пайдо бўлади.

Колхозчи, кооператив аъзоси қўлида сертификат бўлса, ўзининг улуши қанчалигини ва хўжалик қанчалик яхши ишласа ўз пайига мувофиқ шунча кўпроқ даромад олишини билади. Дарвоқе, собиқ Иттифоқ ҳудудидаги айрим мамлакатларда ва хорижда ҳам ана шундай тажриба мавжуд.

Биз яхши тушунамизки, бундай тартибни ҳаётда амалга ошириш осон иш эмас, албатта. Бу масалаларнинг ҳаммаси жиддий равишда ўйлаб ишлаб чиқишни талаб қилади. Олимларимиз, мутахассисларимиз, вилоятлар, туманлар, хўжаликлар, Қишлоқ хўжалик вазирлиги раҳбарлиги бу муаммони ўрганиб ўз таклифларини киритадилар деб ўйлайман.

Ҳурматли депутатлар!

Бозор муносабатлари ва иқтисодиётдаги таркибий ўзгаришлар чуқурлашган сари аҳолининг турмуш даражасига таъсир қиладиган камчиликлар ҳам сўзсиз пайдо бўлишини назарда тутишимиз керак. Шу сабабли кучли ижтимоий сиёсатни унутмаслигимиз лозим. **Ижтимоий муҳофаза воситаларини янада мустаҳкамлаш учун аниқ йўналишини кучайтириш зарур.**

Мен, аввало, жамиятимизда одамларнинг ижтимоий жиҳатдан кескин табақаланишига йўл қўймасликни, яъни бой-бадавлат одамлар билан бир қаторда ночор ва қашшоқ кишилар пайдо бўлишига, аҳолимиз социал тоифалари ўртасидаги асоссиз тафовут ҳаддан ташқари катта бўлишига, уларнинг ўртасида қарама-қаршилик пайдо бўлишига йўл қўймасликни кўзда тутяпман.

Ҳозирги қийин даврда аҳолига ижтимоий мадад бериш юзасидан 1996 йилда амалга ошириладиган чора-тадбирлар самарадорлигини янада кўпроқ ошириш лозим бўлади.

Фикримизча, ҳисоб-китобларимизга қараганда, бюджет тизимида ҳам, хўжалик ҳисобидаги корхоналарда ҳам ишлаётган меҳнатчиларнинг иш ҳақи ортиши лозим. Пенсиялар, нафақа ва стипендиялар тарзидаги тўловлар ҳам кўпаяди. Аввало болаларга берилаётган ижтимоий тўловлар, маҳалла комитетлари орқали муҳтож оилаларга кўрсатилаётган ижтимоий ёрдам кўпайтирилади. Бозор истеъмол моллари билан тўлдирилган сари иш ҳақининг энг кам миқдори ҳам оша боради. Шунга мувофиқ равишда ижтимоий ёрдам ва мададнинг барча турлари ҳам оша боради.

Шу ўринда мен меҳнаткаш инсон манфаатларини ҳимоя қилиш учун ҳамма ишни қилишимиз лозимлигини алоҳида таъкидламоқчиман. Лекин биз боқимлик, боқимандалик кайфиятлари ривожланишига мутлақо йўл қўймаслигимиз керак.

Аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш юзасидан давлат амалга ошираётган чора-тадбирлар аҳолининг меҳнатдаги фаоллигини камайтирмаслиги лозим. Бу муҳофаза, биринчи навбатда, ўз меҳнати билан меъёрий турмуш шароитини таъминлашга қодир бўлмаган табақаларни қўллаб-қувватлашга, яъни бу ёрдам кимларга қаратилганини аниқ белгилаб қўйишни таъминлайдиган қилиб ташкил этиш зарур.

Аҳолининг ижтимоий ночор қисмини муҳофаза қилиш билан бирга меҳнатга рағбатлантиришнинг қудратли механизми — ихтиёримиздаги мавжуд кучларни меҳнатга жалб этиш, кишиларимизнинг қобилиятини юзага чиқаришни таъминлашга қодир механизмни шакллантириш ҳам керак.

Биз ҳар бир кишининг ўзи ҳамда оиласи таъминоти ва равнақини ўйлайдиган даражада эркин бўлишига имконият яратиб берадиган шарт-шароитни шакллантиришимиз даркор. Ана шунда ҳар бир кишининг ўз қобилияти ва меҳнатига суяниши фуқароларимиз турмуши фаровонлигининг энг барқарор манбаига айланади.

Шу билан бирга, биз бу шарт-шароит ва талаблар, бу ниятлар жамиятда ижтимоий адолатга риоя қилингандагина амалга ошиши мумкинлигини унутмаслигимиз лозим.

Шунинг учун ҳам аҳолига, 1992 йилга қадар омонат кассага пул қўйиб, шу пайтгача қуйиб ўтирган омонатчиларга нисбатан адолатни тиклаш — бундан кейинги йиллардаги ижтимоий сиёсатнинг муҳим йўналишларидан бири ҳисобланади. Давлат уларнинг олдида, хусусан кекса авлод вакиллари олдида қарздор бўлиб қолган. Бу воқеалар содир бўлган пайтларда Иттифоқ тизимлари ўта кучли эди ва жамғармаларда тўпланган пуллардан республикамиз бир тийин ҳам фойда олгани йўқ.

Бизнинг муқаддас вазифамиз, ҳатто айтган бўлардимки, маънавий бурчимиз — адолатни тиклаш, кишиларимизнинг йўқотган бойлигини қайтариб беришдан иборат. Ана шундай қилсак, биз уларнинг назарида давлатнинг фуқаролар ижтимоий ҳуқуқларининг ҳимоячиси ва гарови сифатидаги нуфузини, обрўсини янада мустаҳкамлаган бўламиз.

Даврнинг мураккабликларига, молиявий имкониятларимиз чекланганига қарамай, биз бу долзарб вазифаларни ҳал этиш лозим, деб ҳисобладик. Бунинг учун аҳолининг омонатларини бугунги пул қийматидан келиб чиққан ҳолда қайтадан ҳисоблаб, 1996 йилдан бошлаб уларга бу пулни тўлаш учун маблағ манбаларини қидириб топдик.

Табиийки, нега биз бу ишни олдинроқ қилмадик, деган ҳақли савол туғилади.

Тўғрисини айтганда, бу масала анча олдин пишиб етилган, бироқ уни ҳал этиш учун шарт-шароитлар яратилмаган эди.

Биринчидан, миллий валютамиз йўқ эди. Биз уни фақат ўтган йилнинг июлидан бошлаб муомалага киритдик.

Иккинчидан, биз сўнгги вақтларгача пул юқори даражада, ҳатто кескин даражада қадрсизланган, нарх-наво эса тез ўсиб кетаётган шароитда яшадик. Пулнинг бундай қадрсизланиш суръатлари омонатларни тиклаш йўлидаги барча тадбирларимизни чиппакка чиқариши турган гап эди. Уларни йил бошида тиклаган тақдиримизда ҳам йилнинг охирига келиб яна қадрсизланиб қолган бўларди. Бунга эса асло йўл қўйиб бўлмасди.

Биз учун бундай муайян мисолда, **биринчидан,** халқнинг давлатга бўлган ишончини қайта тиклаш, **иккинчидан,** алоҳида инсон, яъни омонатчига нисбатан адолатни қарор топтириш ва **учинчидан,** энг асосийси, аҳолига, биринчи навбатда пенсионерларга қадрсизланиб кетган омонатлари ўрнини қоплаш тизими орқали амалий ёрдам бериш муҳим аҳамиятга эга.

Қадрли дўстлар!

Биз мамлакатдаги ижтимоий-сиёсий барқарорлик ижтимоий базани — заминни мустаҳкамлашга боғлиқ эканини яхши англаб олишимиз зарур.

Биз буни ижтимоий адолат тўғрисида гапирганда, маънавият ва ахлоқни қайта тиклаш тўғрисида гапирганда эсдан чиқармаслигимиз керак. Ва энг муҳими, маърифатсиз, илм-фансиз эркин демократик жамият, келажагимизни қура олмаймиз, деб гапирганда эсдан чиқармаслигимиз керак. **Биз бугун ўтиш даврининг қийинчиликларига қарамасдан, эртага ўрнимизга келадиган ёшлар, фарзандларимиз тўғрисида ўйлашимиз, уларнинг маънавий камолоти ва жисмоний соғлиги, одамларнинг соғлиги, миллатнинг соғлиги тўғрисида қайғуришимиз керак.**

Соғлом авлодни тарбиялаб вояга етказиш энг масъулиятли вазифадир. Ҳар биримиз ота ёки онамиз. Келинглар, бугунги ўта қийин шароитларда қураётган давлатимиз, мустақиллигимиз, мамлакат хавфсизлиги эртага кимларнинг зиммасида бўлишини бир ўйлаб кўрайлик. Келажагимиз, оилаларимиз ва миллат соғлиги қандай бўлади?

Очиқ иқрор бўлайлик, қишлоқлардаги соғлиқни сақлаш, маориф тизимининг бугунги аянчли аҳволи юртдошларимиз, вояга етаётган фарзандларимиз, олдида ўзимизни айбдор ҳис этишга мажбур қилади.

Самарқанд ва Қашқадарё вилоят кенгашларининг сессияларида айтилган барча гаплар қолган вилоятларга ҳам тегишли эканини ҳамма бирдай равшан англаши керак. У ерда очиқ-ойдин айтилган бемазагарчиликлар республиканинг аксарият туманларида ҳам учрайди.

Миллий тикланиш мафкурасига ва умумбашарий қадриятларни ўрганишга асосланиши зарур бўлган таълим-тарбия, унинг янгича мазмуни тўғрисида беш йилдан бери гапирамиз. Бироқ кўпгина ўқув юртларида, айниқса, ижтимоий, жамиятшуносликка оид фанлар бўйича ҳамон эски ўқув қўлланмалари, ўқув дастурларидан фойдаланилмоқда.

Бундай аҳволни мустақил мамлакатимизнинг болаларига, ёш авлодига қарши жиноят деб баҳолаш керак.

Маориф соҳасида моддий-техник база қашшоқ бўлибгина қолмасдан, тарбия ва таълимнинг илмий назарияси ҳам ўта заифдир. Тегишли вазирликлар, олий ўқув юртлари, кўп сонли педагог олимлар ёш авлодни мутлақо янги сиёсий ва иқтисодий шароитларда ҳаётга тайёрлашнинг яхлит концепцияси ва дастурини ишлаб чиқиб, давлат ва жамиятга тавсия эта олмаяптилар.

Бугун юртимизда замонавий чет эл ускуналари билан жиҳозланган намунали шифохоналар, поликлиникалар кўплаб топилади. Аммо энг зарур жиҳозлар, ҳатто, ичимлик суви ва телефон алоқаси билан таъминланмаган, мутлақо яроқсиз биноларда жойлашган қишлоқ врачлик амбулаториялари, фельдшерлик-акушерлик пунктларининг сон-саноғи йўқ. Қишлоқ мактаблари ҳам худди шундай аҳволда.

Ўз-ўзимизга савол бериб кўрайлик: агар биз шу икки-уч йил ичида аҳолини газ ва ичимлик суви билан таъминлаш, шаҳарларимизни ободонлаштириш каби энг мураккаб масалаларни ечишда жиддий силжишларга эришган бўлсак, агар биз юзлаб корхоналар, дўконлар, турар жойлар қурган бўлсак, нега худди шу тарзда, ҳаммамиз бир ёқадан бош чиқариб, қишлоқ мактаблари, амбулаториялар, фельдшер-акушерлик пунктларининг моддий-техник таъминоти муаммосини ҳал эта олмаймиз? Наҳотки, бунга кучимиз етмаса?

Мен бу муаммоларни ҳал этиш бизнинг тўғридан-тўғри ва энг асосий мажбуриятимиз, муқаддас бурчимиз, деб ҳисоблайман. Буларнинг барчаси учун маънавий жавобгарлик ҳокимлар, хўжалик раҳбарлари, мутасадди фаоллар ва тадбиркорларнинг зиммасига тушади.

Фарзандларимиз ва ёшларимизга нафақат замонавий компьютерлар ва таълимнинг техник воситалари, балки биринчи навбатда она заминга ва унинг буюк келажагига содиқ бўлган юксак малакали педагоглар, устозлар керак. Ҳар биримиз ўқитувчилик касбини, педагогнинг оғир меҳнатини ўта муҳим ва олижаноб иш сифатида қадрлашимиз зарур.

Мен ҳозирги қийин шароитда, айниқса, қишлоқдаги ўқитувчиларга, тиббиёт ходимларига, маданият ўчоқлари ва уларнинг ходимларига ёрдам беришингизни илтимос қиламан. Токи бу ёрдам халқ ва жамият ёрдами, ҳар бир маҳалла, тадбиркорлик тузилмаси ва меҳнат жамоаси ёрдами бўлсин.

Бундай олижанобликнинг намунаси ўзимиздаям бор! Масалан, кувасойлик тадбиркор Набижон Маҳмудов шахсий маблағи ҳисобига мактаб қуриб берди. Ҳозир бу мактаб гимназияга айлантирилган. Набижон Маҳмудов бу хайрли ишга фақат эзгу мақсадлар билан қўл урди. Унинг бу иши энг юксак ҳурмат ва эътиборга лойиқдир. Бу хайрли иш доимо ота-боболаримиз эъзозлаб келган юксак маънавий қадриятларга хосу мосдир.

Агар ҳар бир раҳбар ўз куч-ғайратини ушбу олижаноб ишнинг муайян соҳасига сарфласа, 1996-1997 йилларда халқ таълими ва соғлиқни сақлашнинг аҳволини тубдан ўзгартиришимиз мумкин бўлади, деб ўйлайман.

Мазкур устувор вазифани бажаришни Бош вазирнинг биринчи ўринбосари Исмоил Жўрабековга ва ҳокимларга топшириш мақсадга мувофиқдир. Улар бизнинг топшириғимизни бажаришига ишончим комил. Бу ишдан халқ депутатлари ҳам четда қолмаслигига ишонаман.

Агар биз ушбу энг юксак талабларга жавоб берадиган ва одамларнинг орзу-истакларига мос келадиган олижаноб ишни уддаласак, халқимизнинг мўл-кўл дуосини олган бўламиз.

Азиз дўстлар!

Биз ислоҳотларни чуқурлаштириш, демократик туб ўзгаришлар йўлидан олға силжиш, ҳаётимизда асл демократик қадриятлар қарор топаётгани тўғрисида гапирганда, аввало, фуқаролик жамияти асосларига ўтиш, фуқароларнинг ўз-ўзини бошқариш муассасаларини бутун чоралар билан кенгайтиришни назарда тутамиз. Бу барча ислоҳотларимизнинг асосий моҳияти ва бош мантиқидир.

Иқтисодий ислоҳотлар жараёни қанчалик муваффақиятли, самарали кечса, биз шунчалик яхши яшай бошлаймиз, ижтимоий ҳаётни шунчалик эркинлаштириш зарурати ва имконияти туғилади. Бу, ўз навбатида, жамиятни бошқариш вазифаларининг аксарияти давлатдан фуқаролик ва ижтимоий ўз-ўзини бошқариш органлари қўлига ўтишини англатади.

Албатта, бу жараён ўз ҳолича эмас, балки ички қонунлар асосида, изчил ва босқичма-босқич ривожланиб боради.

Биз ҳокимият вазифаларининг бир тузилмадан иккинчисига ўз ҳолича, бошқарилмасдан ўтиши беқарорликка, тартибсизликка, демократия асослари, эркинлик ва инсон ҳуқуқлари оёқ ости бўлишига олиб келишини яхши тушунамиз.

Шунинг учун ҳам Олий Мажлис, депутатлар жамоаси олдида мазкур жараённи тартибга соладиган қонунлар қабул қилишдай ўта масъулиятли вазифа кўндаланг бўлмоқда.

Муҳтарам депутатлар!

Мен бугунги сессияда сизларнинг эътиборингизни **қонунчилик ва ҳуқуқий тартибни мустаҳкамлаш масалаларига** ҳам қаратмоқчиман. Биз Конституцияга ҳамда маданиятли ва демократик жамиятда қабул қилинган қонунлар, ахлоқий меъёрларга риоя қилишга асосланган ҳуқуқий давлат қуряпмиз, деган гапларга кўникиб ҳам қолдик.

Албатта, ушбу меъёрлар бузиладиган давлат ҳуқуқий давлат бўла олмайди. Албатта, фуқаролари қонунни писанд қилмайдиган давлат ҳуқуқий давлат бўла олмайди.

Аммо мен бугун ҳуқуқий давлатнинг энг асосий талаби — давлатимизда қонунларни амалга оширишга, қонунчиликни таъминлашга сафарбар этилган кишиларнинг уларни аниқ ва оғишмай ижро этишини талаб қилиш тўғрисида алоҳида гапирмоқчиман. Мен ҳокимият тузилмалари, ҳуқуқни муҳофаза этиш, суд ва назорат органларини назарда тутяпман.

Сир эмаски, оддий фуқаро, аввало, давлат номидан иш юрувчи мансабдорларнинг ўзлари қонунларни қандай бажараётганига эътибор беради.

Агар шундай бўлмаса, агар ўша органлар ёки мансабдор шахсларнинг ўзлари қонунларни оёқ ости қилса, мазкур қонунларнинг ўзи обрўсизланади, янаям тўғрироғи, жамиятнинг маънавий асосларига путур етади.

Бундай вазиятда қонунларни менсимаслик иллати бутун жамиятни заҳарлайди, давлат томирлари емирилади, чирий бошлайди. Шундан келиб чиққан ҳолда, жамиятимизда шунга ўхшаш ҳолатларга барҳам берадиган давлат хизмати ва давлат хизматчилари тўғрисида қонун қабул қилиш фурсати етди, деб айтиш мумкин. Мазкур қонунда давлат хизматини ташкил этиш принципи: кучли ижроия ҳокимияти, хизматчиларнинг сиёсий жиҳатдан бетарафлиги принципи, хизмат бурчларига садоқат ҳамда бошқа принциплар — тамойиллар ўз ифодасини топиши керак.

Барча хизматчилар учун улар қаерда хизмат қилишидан қатъий назар, ҳуқуқ ва мажбуриятларнинг умумий рўйхати, тайёргарлик ва малака оширишнинг умумий тизими, лаёқатлилик назорати, давлат хизматининг умумий меъёрлари, коррупциянинг олдини олиш ва унга қарши курашнинг умумий тизими амал қилиши керак.

Қонун жамиятнинг давлат ва маъмурият органлари: милиция, прокуратура ҳамда қонунлар ижросини таъминлашга сафарбар этилган бошқа тузилмалари фаолияти устидан самарали назоратни ўрнатиши керак.

Суд ва суд хизматчилари обрўсини кўтариш зарурлигини алоҳида таъкидламоқчиман. Суд — ҳокимиятнинг учинчи тармоғидир. Давлатнинг обрўси, жамиятнинг обрўси суд органлари ва судьяларнинг қонун меъёрларига қанчалик риоя қилишига, улар қабул қилган қарорларнинг адолат меъёрларига нечоғлик мос келишига бевосита боғлиқдир.

Демократик давлат нормалари ва мавжуд амалиётидан келиб чиққан ҳолда, ўтган даврда мамлакатимизда суд тизимини тубдан ислоҳ этиш юзасидан кўп ишлар қилинди. Лекин бу соҳада ва айниқса кишиларнинг онгини ва уларнинг суд ҳокимиятига нисбатан муносабатини ўзгартириш борасида яна кўп ишларни бажаришимиз лозим.

Бугун оддий фуқаро на ўз ҳуқуқларини, на қонунларни ва на суд жараёни тартибларини етарли даражада билмаслигини исботлаб ўтиришнинг ҳожати бўлмаса керак.

Очиқ тан олиш керак, суд органлари ва суднинг ўзи оддий фуқаро кўз ўнгида жазоловчи, қораловчи, озодликдан маҳрум этувчи идора сифатида гавдаланади. Эҳтимол, бу қўпол туюлиши мумкин, лекин бор гап шу.

Судга бундай муносабат илдизлари тоталитар тизим ўз сиёсатини суд қарорлари орқали юритган, ягона мафкура ҳукмронлигини ўрнатган замонларга бориб тақалади.

Булар барчаси одамлар онгига чуқур ўрнашиб қолган. Бизнинг вазифамиз ушбу кўникмаларни психологияни синдириш, одамларнинг судга муносабатини тубдан ўзгартиришдан иборат. **Халқ судни фақат одамларни қоралайдиган, жазолайдиган орган деб эмас, аксинча, уларнинг ҳақ-ҳуқуқлари ва манфаатларини ҳимоя қиладиган орган деб билиши керак.**

Бу — ўта муҳим. Яна қайтараман, одамлар суд органларини ўзларининг ҳимоячиси, адолат посбони деб билиши керак.

Бизнинг олий қонун чиқарувчи органимиз — Олий Мажлис ушбу масала билан ҳам шуғулланиши, суд органлари фаолиятининг ҳуқуқий асосини қадам-бақадам такомиллаштириб бориши зарур. Бу ҳуқуқий асос суд ва судьяларнинг ҳокимиятнинг бошқа барча тармоқларидан ҳақиқий мустақиллигини, суд қарорларини қабул қилишда фақат қонунга бўйсунишини таъминлаши лозим. Бу ҳуқуқий асос демократизмни, холисликни, суднинг ҳаммабоп бўлишини, суднинг ҳимоя доираси кенгайишини таъминлаши лозим. Ва ниҳоят, бу ҳуқуқий асос суд тизимига нопок, порахўр ва тасодифий кимсалар кириб қолишига йўл қўймаслиги лозим.

Менинг фикримча, Олий Мажлиснинг суд ислоҳоти бўйича аниқ дастурга эга бўлиши ва шу асосда қайд этилган масалаларни ҳал эта бориши мақсадга мувофиқдир.

Қадрли ватандошлар!

Тарихимизда, Ўзбекистоннинг истиқлоли ва мустақиллиги, унинг ислоҳотлар ва янгиланиш йўлидан изчил олға бориши тарихида яна бир йил ўтиб бормоқда.

Биз ушбу йил давомида янги тажрибалар орттирдик, ўтиш даври синовларига бардош бердик ва уларни мардона босиб ўтдик. Бугун ўтган кунларимизга назар ташлаб, жамиятимизнинг оёққа туриш давридаги энг оғир қийинчиликлар ва синовлар ортда қолди, дейишга барча асосимиз бор.

Дунё ҳамжамияти жамиятимизнинг ислоҳотлар ва янгиланиш йўлидан дадил ва ишонч билан ташлаётган одимларини катта қизиқиш билан кузатиб турибди.

Биз олдимизга қўйган мақсадларимизга, иншооллоҳ, эришамиз ва бунга яқин қолди. Ўзбекистон дунё ҳамжамиятида, бутун дунё халқларининг ягона оиласида ўзининг муносиб ўрнига эга бўлғуси.

1996 йил одамларимиз учун Ўзбекистоннинг тикланиш йўлида сезиларли ўсиш йили, шу баракали заминда истиқомат қилувчи ҳар бир оила, ҳар бир инсон учун фаровонлик йили бўлғай, иншооллоҳ.

Азиз дўстларим, биродарларим!

Барчангизни, сизлар орқали бутун халқимизни **кириб келаётган Янги йил** билан чин юракдан табриклайман, омонлик ва бахт-саодат тилайман!

ҲАФТАЛИК TV ТВ TV КЎРСАТУВЛАР

ДУШАНБА, 25

ЎзТВ I

6.30 **«Ассалом, Ўзбекистон!».** Тонгги дам олиш дастури.
7.30 **«Ҳафтанома».**
8.00 — 8.30 **«Ассалом, Ўзбекистон!»** Тонгги дам олиш дастурининг давоми.
*
8.30 ЎзТВ хазинасидан. Чўлпон. «Асорат». Йўлдош Охунбобоев номидаги Ёш томошабинлар театрининг спектакли.
10.15 «Алифбо сабоқлари».
10.45 «Ўзбектелефильм» кўрсатади: **«Учкудуқ: ислоҳотлар чорраҳасида».**
11.20 «Ижодкор хонадонида». Туроб Тўлани эслаб...
12.00 — 12.30 Ўзбекистон Давлат телерадиокомпанияси хизмат кўрсатган хор жамоасининг концерти.
***
17.55 Кўрсатувлар тартиби.
18.00 **Янгиликлар.**
Публицистик кўрсатувлар дастури:
18.10 **I. «Куёшга қараган уй».**
19.25 Эълонлар.
19.30 **«Ахборот»** (рус тилида).
19.45 Эълонлар.
19.50 Оқшом эртаклари.
20.05 **II. «Сурат ва сийрат».**
20.25 Эълонлар.
20.30 **«Ахборот».**
20.50 Эълонлар.
20.55 **III. «Кўз қорачиғидаги гавҳар».**
23.25 Эълонлар.
23.30 **«Ахборот».**
23.50 — 00.25 «Дилда васлинг». Ўзбекистон халқ артисти Аҳмаджон Шукуров.

ЎзТВ II
«Тошкент» студияси таништиради:
18.30 Болалар учун. «Кўзмунчоқ».
19.00 «Тафсилот». Ахборот кўрсатуви.
19.15 «Йўлингиз бехатар бўлсин!»
19.45 «Бу бўстон аро...»
20.25 «Қора қисқичбақа чангалида». Бадиий фильм.
21.55—22.25 «Спорт-тайм».

ЎзТВ III
17.50 Янгиликлар (рус тилида).
17.55 Эълонлар
18.00 «Ранглар жилоси», «Қайта тикланган хазиналар». Телефильмлар.
*
РОССИЯ ЖАМОАТ ТЕЛЕВИДЕНИЕСИ 18.20—21.40
*
РОССИЯ ДАВЛАТ ТЕЛЕВИДЕНИЕСИ 21.40—23.20
*
23.20 Эълонлар.
23.25 Янгиликлар.
23.30 — 23.45 «Менинг кўчам».

ЎзТВ IV ХАЛҚАРО ТЕЛЕКАНАЛ
18.10 — 19.40 Туркия телевидениеси.
*
19.40 «Мультикарусель».
*
«ОМАД» таништиради:
19.55 Эълонлар.
20.00 «Санта-Барбара». Телевизион бадиий фильм.
20.50 Эълонлар.
20.55 «Курьер».
21.15 «...яна об-ҳаво ҳақида».
21.25 «Постфактум». Ҳафта мобайнидаги нашрлар шарҳи.
21.35 Эълонлар.
21.40 — 23.20 Видео — «О».

СЕШАНБА, 26

ЎзТВ I

6.30 **«Ассалом, Ўзбекистон!»** Тонгги дам олиш дастури.
7.30 **«Ахборот».**
7.50 — 8.30 **«Ассалом, Ўзбекистон!»** Тонгги дам олиш дастурининг давоми.
*
8.30 «Дўстлик сарҳад билмайди».
9.10 Немис тили.
9.40 «Ўзбектелефильм» кўрсатади: «Кулол Раим бобо».
9.55 «Булоқлар кўз очганда». Хусусийлаштириш самараси.
10.30 Ўқув кўрсатуви. Информатика ва ҳисоблаш техникаси асослари.
11.00 «Кичкинтой» устахонаси. «Арчамизни безаймиз».
11.30 Ўқув кўрсатуви. Адабиёт.
12.00 — 12.30 Ер ва диёр тароналари.
* * *
17.55 Кўрсатувлар тартиби.
18.00 **Янгиликлар.**
18.10 «Хазинамиз таянчи».
18.30 «Пул қадри». «Ўзтадбиркор» банкининг Андижон вилоят бошқармаси фаолиятидан.
18.50 **«Нон ва саломатлик».**
19.25 Эълонлар.
19.30 **«Ахборот»** (рус тилида).
19.45 Эълонлар.
19.50 Оқшом эртаклари.
20.05 **«Ўзбекистон ва жаҳон». «Ривожланган давлатлар ва халқаро ташкилотлар билан алоқалар».**
20.25 Эълонлар.
20.30 **«Ахборот».**
20.50 Эълонлар.
20.55 Ўзбекистон Давлат телерадиокомпанияси «Тановар» миллий рақс ансамблининг концерти.
21.40 **«Парламентлараро алоқалар».** Ўзбекистон парламентини хорижий давлатлар парламентлари билан ҳамкорлиги.
22.05 Мусиқий дақиқалар.
22.15 **«Санъат усталари».** Ўзбекистон халқ артисти Рихси Иброҳимова.
23.25 Эълонлар.
23.30 **«Ахборот».**
23.50 — 00.50 **Диққат, премьера: «Юртимизда истиқлол руҳи».** «Ўзбектелефильм» маҳсулоти.

ЎзТВ II
«ОМАД» таништиради:
18.30 «Мультфейерверк».
18.45 «Табиат дунёси». Оммабоп кўрсатув.
19.35 «Хусусийлаштириш: қадам-бақадам».
19.55 «Эм-Ти-Ви» оҳанглари ва Эълонлар.
20.20 «Тропиканка». Телесериал (Бразилия).
21.10 «Видеогид».
21.30 «Теле-ателье-шоу».
21.40 «Эм-Ти-Ви» оҳанглари ва Эълонлар.
22.20 — 24.00 «Кинонигоҳ».

ЎзТВ III
17.50 Янгиликлар.
17.55 Эълонлар.
18.00 «Нақшлар навоси». Телефильм.
*
РОССИЯ ЖАМОАТ ТЕЛЕВИДЕНИЕСИ 7.30—9.00
* * *
18.20—21.40
*
РОССИЯ ДАВЛАТ ТЕЛЕВИДЕНИЕСИ 21.40—23.20
*
23.20 Эълонлар.
23.25 Янгиликлар.
23.30 — 23.50 «Бу ажиб дунё».

ЎзТВ IV ХАЛҚАРО ТЕЛЕКАНАЛ
18.10 — 19.40 Туркия телевидениеси.
*
19.40 «Мультикарусель».
19.55 «Уорлднет» телекомпаниясининг янгиликлари.
20.15 «Менинг фикримча». Тадбиркорлар телевизион клуби.
21.00 «Дурдаршан» телекомпаниясининг кўрсатувлари.
22.00 «Дидар» (қозоқ тилида).
22.40 «Компьютер коиноти».
23.00 — 24.00 «Соккер-клуб». Футбол шарҳи.

ЧОРШАНБА, 27

ЎзТВ I

6.30 **«Ассалом, Ўзбекистон!»** Тонгги дам олиш дастури.
7.30 **«Ахборот».**
7.50 — 8.30 **«Ассалом, Ўзбекистон!»** Тонгги дам олиш дастурининг давоми.
*
8.30 «Санъат усталари». Ўзбекистон халқ артисти Рихси Иброҳимова.
9.40 Инглиз тили.
10.10 «Кашф этилаётган имкониятлар».
10.45 Янги алифбони ўрганамиз.
11.15 «Синфдош».
11.45 «Ассалом, япон тили!».
12.25 Рақслар гулдастаси.
12.55 — 13.25 «Оналар мактаби».
***
17.55 Кўрсатувлар тартиби.
18.00 **Янгиликлар.**
*
18.10 **«Ўзбек киносининг барҳаёт саҳифалари».**
*
18.55 Спорт хабарномаси.
19.05 «Кеча ва бугун».
19.25 Эълонлар.
19.30 **«Ахборот»** (рус тилида).
19.45 Эълонлар.
19.50 Оқшом эртаклари.
20.05 **«Ўзбекистон ва жаҳон». «Осиё қитъаси давлатлари билан ҳамкорлик».**
20.25 Эълонлар.
20.30 **«Ахборот».**
20.50 Эълонлар.
20.55 **Ўзбекистон телевидениесида вилоят студияларининг кўрсатувлари. «Экранда — Андижон вилояти».**
21.35 Ўзбекистон халқ артисти Камолиддин Раҳимов куйлайди.
22.05 **«Иқбол».** Қизлар телевизион танлови.
23.25 Эълонлар.
23.30 **«Ахборот».**
23.50 — 00.25 **«Жаҳон кино санъати усталари».** Раж Капур.

ЎзТВ II
«Тошкент» студияси таништиради:
18.30 «Акс-тасвир».
19.00 «Жонли тил».
20.00 «Халқ саломатлиги йўлида».
20.45 «Тошкент оқшомида».
21.45 «Парижга қайтиш».
22.20 — 23.40 «Кинематограф».

ЎзТВ III
17.50 Янгиликлар.
17.55 Эълонлар.
18.00 «Фарғонанинг мовий ҳалқаси», «Хоразм». Телефильмлар.
*
РОССИЯ ЖАМОАТ ТЕЛЕВИДЕНИЕСИ 7.30—9.00
* * *
18.20—21.40
*
РОССИЯ ДАВЛАТ ТЕЛЕВИДЕНИЕСИ 21.40—23.20
*
23.20 Эълонлар.
23.25 Янгиликлар.
23.30 — 24.00 «Саломат бўлинг!».

ЎзТВ IV ХАЛҚАРО ТЕЛЕКАНАЛ
18.10 — 19.40 Туркия телевидениеси.
*
19.40 «Мультикарусель».
*
«ОМАД» таништиради:
19.55 Эълонлар.
20.00 «Санта-Барбара». Телевизион бадиий фильм.
20.50 — 23.50 «СПОРТ-КИТЪАСИ».

ПАЙШАНБА, 28

ЎзТВ I

6.30 **«Ассалом Ўзбекистон!».** Тонгги дам олиш дастури.
7.30 **«Ахборот».**
7.50 — 8.30 **«Ассалом Ўзбекистон!».** Тонгги дам олиш дастурининг давоми.
*
8.30 «Иқбол». Қизлар телевизион танлови.
9.50 Ўзбек тилини ўрганамиз.
10.20 «Ҳаракатда — баракат».
10.40 «Халқ ижодиёти». Бахши Абдумўмин Қаҳҳоров.
11.20 **«Гуласал рақслари».**
11.40 «Бола бошидан...» Мактабгача тарбия масалалари.
12.20 «Ислоҳот ва масъулият».
12.50 «Дилраболар келсалар». Мусиқий композиция.
13.20—13.55 **«Маҳалла — эзгулик бешиги».** Маҳалла фаолиятига чизги.
***
17.55 Кўрсатувлар тартиби.
18.00 **Янгиликлар.**
18.10 «Қўнғироқча».
18.30 «Навоийхонлик». Адабий кўрсатув.
19.05 **«Ўзбекистон ва жаҳон». «Мустақил давлатлар ҳамдўстлиги мамлакатлари билан ҳамкорлик».**
19.25 Эълонлар.
19.30 **«Ахборот»** (рус тилида).
19.45 Эълонлар.
19.50 Оқшом эртаклари.
20.05 **«Юзма-юз».** Шоира Турсуной Содиқова билан мулоқот.
20.25 Эълонлар.
20.30 **«Ахборот».**
20.50 Эълонлар.
20.55 «Қўлимда торим менинг». Каримбой Раҳмонов куйлайди.
21.30 «Қушларга эргашган инсон». Бадиий фильм.
22.55 «Футбол майдонларида».
23.25 Эълонлар.
23.30 **«Ахборот».**
23.50 — 00.20 **Диққат, премьера: «Юрт ҳақида куйлайман».** «Ўзбектелефильм» маҳсулоти.

ЎзТВ II
«ОМАД» таништиради:
18.30 Болалар учун фильм. «Юра даври боғидаги саргузашт».
19.00 «Оламнинг яратилиши». Оммабоп кўрсатув.
19.30 «Тропиканка». Телесериал (Бразилия).
20.20 «Эм-Ти-Ви» оҳанглари ва Эълонлар.
21.05 — 22.45 «Кинонигоҳ».

ЎзТВ III
17.50 Янгиликлар.
17.55 Эълонлар.
18.00 «Болалигим қушлари», «Пирим ороли». Телефильмлар.
*
РОССИЯ ЖАМОАТ ТЕЛЕВИДЕНИЕСИ 7.30—9.00
* * *
18.20—21.40
*
РОССИЯ ДАВЛАТ ТЕЛЕВИДЕНИЕСИ 21.40—23.20
*
23.20 Эълонлар.
23.25 Янгиликлар.
23.30 — 23.50 «Тет-а-тет».

ЎзТВ IV ХАЛҚАРО ТЕЛЕКАНАЛ
18.10 — 19.40 Туркия телевидениеси.
*
19.40 «Мультикарусель».
19.55 «Ёшлик оқшомида».
20.40 «Дурдаршан» телекомпаниясининг кўрсатувлари.
21.40 «Рангинкамон» (тожик тилида).
22.25 «Мусиқий саёҳат».
23.00 «Умид» (уйғур тилида).
23.45 — 00.05 «Подиум».

ЖУМА, 29

ЎзТВ I

6.30 **«Ассалом, Ўзбекистон!».** Тонгги дам олиш дастури.
7.30 **«Ахборот».**
7.50 — 8.30 **«Ассалом, Ўзбекистон!».** Тонгги дам олиш дастурининг давоми.
*
8.30 «Қушларга эргашган инсон». Бадиий фильм.
9.55 Немис тили.
10.25 «Анъана ва замон».
10.55 Байрам арафасидаги репортаж.
11.55 «Ишбилармон».
12.15 «Митти фаришта». Жиззах вилоят театрининг спектакли.
13.00—13.30 «Хоразм: саноат янгиликлари».
* * *
17.55 Кўрсатувлар тартиби.
18.00 **Янгиликлар.**
18.10 «Ёрдамчилар». Мультфильм.
18.20 **«Илҳом».** Ижодкор ёшларнинг телевизион клуби.
19.00 Эшжоновлар оилавий ансамбли.
19.25 Эълонлар.
19.30 **«Ахборот»** (рус тилида).
19.45 Эълонлар.
19.50 Оқшом эртаклари.
20.05 **Диққат, премьера: «Шайхонтоҳур».** «Ўзбектелефильм» маҳсулоти.
20.25 Эълонлар.
20.30 **«Ахборот».**
20.50 Эълонлар.
20.55 **Йилнинг муҳим халқаро воқеалари.**
21.35 Юнус Ражабий номидаги мақомчилар ансамблининг концерти.
22.25 **«Оталар сўзи — ақлнинг кўзи».**
23.25 Эълонлар.
23.30 **«Ахборот».**
23.50 — 00.30 **Спорт йилномаси.**

ЎзТВ II
«Тошкент» студияси таништиради:
18.30 «Билиб қўйган яхши».
18.55 «Ўтмишсиз келажак йўқ».
19.25 «Бизнес-академия».
19.55 «Юлдузлар жилоси».
20.20 «Деҳқон ҳиммати».
20.50 — 23.25 «Тақдир ҳазили ёки Кушдек енгил бўлинг». Бадиий фильм. 1—2-сериялар.

ЎзТВ III
17.50 Янгиликлар.
17.55 Эълонлар.
18.00 «Саричелек», «Давоми». Телефильмлар.
*
РОССИЯ ЖАМОАТ ТЕЛЕВИДЕНИЕСИ 7.30—9.00
* * *
18.20—21.40
*
РОССИЯ ДАВЛАТ ТЕЛЕВИДЕНИЕСИ 21.40—23.20
*
23.20 Эълонлар.
23.25 Янгиликлар.
23.30 — 23.50 «Жонли сайёра».

ЎзТВ IV ХАЛҚАРО ТЕЛЕКАНАЛ
18.10 — 19.40 Туркия телевидениеси.
*
19.40 «Мультикарусель».
*
«ОМАД» таништиради:
19.55 Эълонлар.
20.00 «Компьютер-Осиё».
20.30 Видео янгиликлари.
20.50 «Санта-Барбара». Телевизион бадиий фильм.
21.40 «Теле-ателье-шоу».
21.50 Эълонлар.
21.55 «Даракчи». Ахборот кўрсатуви.
22.05 Эълонлар.
22.10 — 23.50 Видео — «О».

ШАНБА, 30

ЎзТВ I

6.30 **«Ассалом, Ўзбекистон!».** Тонгги дам олиш дастури.
7.30 **«Ахборот».**
7.50—8.30 **«Ассалом, Ўзбекистон!».** Тонгги дам олиш дастурининг давоми.
*
8.30 **«Оталар сўзи — ақлнинг кўзи».**
9.30 **«Юлдузлар шуъласи».** Спорт кўрсатуви.
10.00 Мактаб ўқувчилари учун. **«Ўйла! Изла! Топ!».**
10.50 **«Гап йўқ». Янги йил саргузаштлари.**
11.50 «Парвоз». Мусиқий кўрсатув.
12.40—14.40 **«Нурли келажак».** Ўсмирлар учун Янги йилга бағишланган видеоканал.
* * *
17.55 Кўрсатувлар тартиби.
18.00 «Мультипанорама».
18.30 **«Сирли сандиқ».** Телевизион ўйин.
19.25 Эълонлар.
19.30 **«Ахборот»** (рус тилида).
19.45 Оқшом эртаклари.
20.00 **«Ўзбекистон янгиликлари»** (инглиз тилида).
20.10 **Диққат, премьера: «Най».** «Ўзбектелефильм» маҳсулоти.
20.25 Эълонлар.
20.30 **«Ахборот».**
20.50 Эълонлар.
20.55 «Ёшлик» студияси. **«Ўхшаш чеҳралар».**
21.55 **«Осиё овози».** Халқаро қўшиқчилик танлови.
22.45 **«Тунги ёғду».** Дам олиш кинодастури.

ЎзТВ II
«ОМАД» таништиради:
9.00 «Мультфейерверк».
9.15 «Табиат дунёси». Оммабоп кўрсатув.
10.00 «Хусусийлаштириш: қадам-бақадам».
10.25 «Эм-Ти-Ви» оҳанглари ва Эълонлар.
10.55 «Тропиканка». Телесериал (Бразилия).
11.40 «Видеогид».
12.00 «Теле-ателье-шоу».
12.10 «Эм-Ти-Ви» оҳанглари ва Эълонлар.
12.50 —14.30 «Кинонигоҳ».
* * *
«Тошкент» студияси таништиради:
18.30 Болалар учун. «Табассум».
19.10 «Менинг кўчам».
19.25 «Пульс». Хабарлар.
19.40 «Тет-а-тет».
20.05 «Янги иқтисод».
20.40 «Майда-чуйда».
21.00 — 22.40 «Кинематограф».

ЎзТВ III
17.50 Дастурнинг очилиши. Эълонлар.
17.55 «Саҳродаги қўриқхона», «Олишув». Телефильмлар.
*
РОССИЯ ЖАМОАТ ТЕЛЕВИДЕНИЕСИ 18.20—21.40
*
РОССИЯ ДАВЛАТ ТЕЛЕВИДЕНИЕСИ 21.40—23.20
*
23.20 Эълонлар.
23.25 — 23.55 «Эсдалик учун дастхат». София Ротару.

ЎзТВ IV ХАЛҚАРО ТЕЛЕКАНАЛ
10.00 «Безнен мирас» (татар тилида).
10.40 «Ассалом, Франция!».
11.20 — 11.35 «Омилкор инсонлар».
*
18.10 — 19.40 Туркия телевидениеси.
*
19.40 «Мультикарусель».
19.55 «Мамлакатлар, воқеалар, одамлар».
20.15 «Глобус».
20.55 «Яшайман, куйлайман, севаман». Борис Тахтахунов.
21.50 «Шаҳар уйқуга кетганда...».
22.10 «Бу ажиб дунё».
22.30 — 23.00 «Топ — 22».

ЯКШАНБА, 31

КИРИБ КЕЛАЁТГАН ЯНГИ ЙИЛИНГИЗ МУБОРАК БЎЛСИН, АЗИЗЛАР!

ЎзТВ I

6.30 **«Ассалом, Ўзбекистон!».** Тонгги дам олиш дастури.
7.30 **«Ахборот».**
7.50 — 8.30 **«Ассалом, Ўзбекистон!».** Тонгги дам олиш дастурининг давоми.
*
8.30 **«Камалак».** Болалар учун кинодастур.
10.00 «Ёшлик» студияси. **«Ватанимга хизмат қиламан».**
11.00 **Диққат, премьера: Комил Аваз. «Дейишма».** Кўп қисмли видеофильм. 1-қисм.
11.45 «Сирли сандиқ». Телевизион ўйин.
12.40 **Диққат, премьера: Комил Аваз. «Дейишма».** Кўп қисмли видеофильм. 2-қисм.
13.20 **«Янги йилим — яхши йилим».** Адабий-мусиқий композиция.
13.50 **Диққат, премьера: Комил Аваз. «Дейишма».** Кўп қисмли видеофильм. 3-қисм.
14.40—15.40 **«Ўхшаш чеҳралар».**
* * *
17.55 Кўрсатувлар тартиби.
18.00 **«Ён, ён, арчажон!»** Кичкинтойларнинг Янги йил карнавали.
19.00 **«Ойнаи жаҳонда...».**
19.25 Эълонлар.
19.30 **«1995 йил — «Ахборот» шарҳи»** (рус тилида).
20.10 Эълонлар.
20.15 **«Оламга саёҳат».** Кинокўрсатув.
20.55 Эълонлар.
21.00 **«Йилнома».**
22.00 **«Барча табрик Сизга бўлсин!»** Янги йил байрам дастури.
23.45 **ПРЕЗИДЕНТ ИСЛОМ КАРИМОВНИНГ ЎЗБЕКИСТОН ХАЛҚИГА ЯНГИ ЙИЛ ТАБРИГИ.**
00.05 **«Барча табрик Сизга бўлсин!»** Янги йил байрам дастурининг давоми.
02.30—03.30 Чет эл эстрадаси.

ЎзТВ II
«ОМАД» таништиради:
10.00 Болалар учун фильм. «Юра даври боғидаги саргузашт».
10.30 «Оламнинг яратилиши». Оммабоп кўрсатув.
11.00 «Тропиканка». Телесериал (Бразилия).
11.50 «Эм-Ти-Ви» оҳанглари ва Эълонлар.
12.35 — 14.15 «Кинонигоҳ».
* * *
17.00 Байрам мультфейерверги.
17.30 «Эм-Ти-Ви» оҳанглари ва Эълонлар.
17.55 Видео — «О».
19.35 «Эм-Ти-Ви» оҳанглари ва Эълонлар.
20.00 «Постфактум». Байрам сони.
20.15 «Бултурги қор ёққанда». Киноконцерт.
20.35 «Эм-Ти-Ви» оҳанглари ва Эълонлар.
21.00 Видео — «О».
22.40 «Эм-Ти-Ви» оҳанглари ва Эълонлар.
23.05 «Курьер». «Ахборот» кўрсатувининг байрам сони.
23.40 Мусиқий серпантин.
23.45 **ПРЕЗИДЕНТ ИСЛОМ КАРИМОВНИНГ ЎЗБЕКИСТОН ХАЛҚИГА ЯНГИ ЙИЛ ТАБРИГИ.**
00.05 «Юлдузлар механикаси». Қизиқарли дастур.
00.50 «Автосалон».
01.10 «Теле-ателье-шоу».
01.25 — 02.00 Мусиқий серпантин. «Эм-Ти-Ви» оҳанглари. Янги йил табриги.

ЎзТВ III
17.50 Дастурнинг очилиши. Эълонлар.
17.55 «Нега қиш бўлади?». Фильм-концерт.
*
РОССИЯ ЖАМОАТ ТЕЛЕВИДЕНИЕСИ 18.20—22.50
*
РОССИЯ ДАВЛАТ ТЕЛЕВИДЕНИЕСИ 22.50—23.45
*
23.45 **ПРЕЗИДЕНТ ИСЛОМ КАРИМОВНИНГ ЎЗБЕКИСТОН ХАЛҚИГА ЯНГИ ЙИЛ ТАБРИГИ.**
00.05—00.45 «1995 йил». Ахборот кўрсатуви.

ЎзТВ IV ХАЛҚАРО ТЕЛЕКАНАЛ
10.00 «Эй! Тонгингиз хайрли бўлсин!». Мультфильм.
10.45 «Жонли сайёра».
11.05 «Менинг кўчам».
11.20 «Дарвоқе».
12.00 «Ўзбекистон янгиликлари» (инглиз тилида).
12.10 «Пирамидалар юрти».
12.30 — 14.10 «Эртакларнинг сеҳрли олами».
* * *
18.10 — 19.40 Туркия телевидениеси.
*
19.40 «Нарзанлар водийси». Телефильм.
19.50 «Дурдаршан» телекомпаниясининг кўрсатувлари.
20.50 «Истеъдодлар ва мухлислар» (Янги йил дастури).
21.40 «Тилакларимиз Сизга».
22.05 «Гўзаллик бунёдкорлари» (Янги йил дастури).
22.35 «Бу ажиб дунё».
22.55 «Мусиқий меҳмонхона».
23.45 **ПРЕЗИДЕНТ ИСЛОМ КАРИМОВНИНГ ЎЗБЕКИСТОН ХАЛҚИГА ЯНГИ ЙИЛ ТАБРИГИ.**
00.05 — 01.05 «Хонадонингизда осойишталик бўлсин!» (Янги йил дастури).

СЕН БИР ДАРЁ

«САОДАТ» ЖУРНАЛИНИНГ 70 ЙИЛЛИК ТЎЙИГА

«Саодат» Мен сени оқ қушга мингзадим, қанотларингда саҳифаларингда сиримга сирдош, дардимга дарддош топдим. Ўзбек аёлининг шодлигию, қайғуси аро учган патларингни кўзга суртдим. Улар кўзларимга иссиқ тегдилар.

Сенинг «Аёл, давр, назм», «Сирлашув», «Менга сўз беринг», «Қутлуғ ташриф», «Санъатимиз фидойилари», «Ажойиб тақдир эгалари», «Она ҳақида сўз», «Тарбия соатлари», «Ростон буви ўгитлари», «Зийракхон йўлга чиқди», «Минг бир маслаҳат», «Гўзаллик сабоқлари» каби яна бир қатор рукнларинг борки, ҳаммаси аллақачон ўз мухлисини топган.

Набираларини бағрига босиб, пири бадавлат бўлган момажонларимиздан тортиб, кечагина келинчак бўлиб, кечки таомга нима пиширсам деб турган сулувларгача сени варақлайди, сенга дил очади.

«Саодат». Мен сени бир дарахтга мингзадим, илдизларингни поклик чашмаларига туташ кўрдим. Бу чашма онажонларимиз кўзларидан бошланмиш. Япроқларингга Моҳларойимнинг ширин нафаслари тегмиш, илдизларингга Увайсийнинг ҳасратлари оқмиш, новдаларингни Зебунисобегим силамиш. «Мерос», «Қадрият», «Мозийдан садолар» каби рукнларингдан мусулмон аёллари қадимда қандай доно, жасур, оқила, мағрур, муниса зот бўлганлигини ўқиб, ҳур хаёлларимда атиргуллар ғунча очдилар. Бошимни кўтардим, пешонамни нурли бир қўл силади. Бу қўл отамнинг қўлидек қудратли, онамнинг қўлидек азиз. Бу мустақилликнинг қўллари экан. Бу қўлларнинг сеҳрли кучи сени ҳам мўъжизавор этди «Саодат».

Энди дунё аёллари билан юзма-юз гаплашмоқдасан. Энди сенинг фикринг, шижоатинг, камолингни олам аёллари кўрмоқдалар. Америка, Англия, Ҳиндистонми ёки Курия сени севиб ўқишмоқда ўрганишмоқда.

Ҳа, бугунги кунда ўзбек аёли Япониядан ўз илмий ишининг мазмуни жиҳатидан ер юзи олималарини ҳайратга солиб қайтди. Франция илм аҳли ўзбек олимасига ўз нишонини тақдим этди. Ўзбекистондан борган спортчи аёл чанғида сакраш бўйича дунё рекордини янгилади. Ҳа, мустақилликни «Саодат» сен ҳам кутган эдинг. Хайрият у келди.

«Саодат». Сен дарёсан. Оқимингнинг бошланиши юраклардадир. Дарёнинг йўллари эса ҳеч қачон текис бўлмаган. Сув бўйига биринчи бўлиб ташналар етиб келадилар. Сен буни жуда яхши биласан.

«Ёрдам бер, «Саодат», болаларим билан хиёнат қурбони бўлмоқдаман, бунинг устига-устак бошпанасиз қолишимиз эҳтимоли бор». Олис қишлоқлардан келган бундай хабарларни олиш билан йўлга отланасан, адолат тарозиси мактуб ёзган аёл томон оғади, сен ҳам енгил тортасан.

«Ноҳақ ишдан олиндим, ўн беш йиллик қадрдон даргоҳимдан айрилиш оғир, боз яна иқтисодий аҳвол оғир пайтда қўлимда дипломим билан ночор аҳволда қолдим», — деб ёзади олий маълумотли бир мухлисинг.

Қарабсанки, яна йўлдасан. Ҳақиқат қарор топгач, севинч ёшларини тия олмаётган аёлга қараб мамнун хўрсиниб қўясан.

Кимнидир туҳматдан, кимнидир ҳақоратдан, кимнидир маломатдан, кимнидир ғийбатдан ҳимоя қиласан.

Сен дарёсан, ўтган йўлларингдан райҳонлар унади. Мавжларингда олмалар оқади. Бу олмаларни гўдакларга улашасан. Улар сенинг соғлом авлодинг. Зеро, давлатимиз раҳбари Ислом Каримов «Соғлом авлод учун» орденини тақдим этаётганларида орден соҳибаларининг кўплари аёллар эканини «ойнаи жаҳон» орқали, матбуотда ўқиб «Саодат»хонларнинг ғурур тоғи яна юксалди. «Саодат» — Она дарё. Соҳилингга тонглар момажонларимиз келиб дуо қилсинлар. Наҳрингда оқ гуллар оқсин. Олислаб кетган меҳр-муҳаббат кемаларини бирлаштир. Оқибат, эътиқод, мурувват, саховат-у, савоб қайиқларини маёқларингни ёқиб чорла. Қирғоғингга оқ қушлар полапонини сузишга бошлаб келсинлар. Соҳилингда кийикчаларнинг излари кўпайсин.

Сен дарёсан
Ташна жонлар сув ичсинлар
Бир-бирига узатсинлар тавоф этиб
Меҳр ичсин, ҳовуч-ҳовуч нур ичсинлар.
Дедиларки: «Не илоҳий юқилмагай,
Ҳақиқатинг эгилмагай, тўкилмагай,
Оқавергин, диллараро оқавергин,
Сенга келар йўллар асло бекилмагай».

Зулфия МЎМИНОВА.

70 Саодат

АЁЛЛАРИМИЗ ҲУСНИ

Бош териси ва соч пиёзига бирор шикаст етса, соч тўкила бошлайди. Лекин, айрим ҳолларда соч тўкилиши ирсиятга ҳам боғлиқ бўлади. Шунингдек, танадаги эндокрит безлари ва гармонлар фаолиятининг бузилиши, тинимсиз ақлий меҳнат, қаттиқ чарчаш, уйқусизлик ҳам гоҳида соч тўкилишига сабаб бўлади. Бу сабабларнинг ҳаммасини мутахассис шифокор аниқлайди ва даволайди.

Умуман, қиз-жувонларимиз сочга алоҳида эътибор билан қарашлари зарур. Соч терисини мустаҳкамлаш мақсадида оддий муолажалардан фойдаланиш яхши самаралар беради. Илиқ сувга ювилган бошга тухум сариғидан суриб, икки-уч минутдан сўнг тоза сувга чайилади. Агар

● Маслаҳат

соч толаси ингичка ва мўрт бўлса, ярим соатлар чамаси бошга қатиқ суриб, сўнг ювинг. Соч қаттиқ ва дағал бўлса, уни ювишда сувга ичимлик содаси (бир литр сувга ярим чой қошиқ миқдорида) қўшиб, соч толаларини юмшатиш мумкин.

Бошни чайиш учун ишлатиладиган сувга лимон суви қўшилса (бир литр сувга бир ош қошиқ) соч ипакдек майин бўлиб ялтираб туради. Агар соч жуда ёғли бўлса, бошни чайиш учун ишлатиладиган сувга новшадил спирти (бир литр сувга бир чой қошиқ миқдорида) қўшиш фойдалидир.

Соч калта бўлса уни илдизидан, узун бўлса учидан бошлаб тароқ билан тараш керак. Қуруқ сочни айниқса эҳтиётлик билан таранг. Тароқ тишлари сийрак, аммо ўткир бўлмасин.

Сочнинг нормал ўсишида овқатланишни меёрига солиш, етарли миқдорда ухлаш, кўпроқ очиқ ҳавода юриш фойдалидир.

ЭНГ БУЮК КАШФИЁТ

Кейинги йилларда ҳаётимиз кескин тарзда ўзгариб кетди — замон ўзгарди, қарашлар ўзгарди, одамлар ўзгарди, янгидан-янги касб-корли одамлар пайдо бўлди — бизнесменлар, менеджерлар, ишбилармонлар... Тошкент кўчаларида биз илгари кўрмаган, учратмаган машиналарнинг турли-туманлигини айтмайсизми, дўкон ва бозордаги буюмлар, нарсалар ақлу хушингизни ўғирлайди...

Янги замон, янги одамлар, янги қарашлар...

Ана шундай шароитда мухбирлик касб-корим ҳақида ўйланиб қоламан, баъзида юрагимни ўкинчми, армонми эгаллайди, баъзида қувончдан ўзимни қўярга жой тополмай қоламан... Кимлардир аллақачонлар замонга мослашиб олишган, замонга яраштириб икки-уч қаватли уй-жой қуриш билан банд, кимлардир корхона ёки фирма ташкил қилиш илинжида елиб-югуради, кимлардир янгидан-янги маркадаги машиналарга эга, кимлардир шоҳона тўйу базмлар қилишиб, кўнглини чоғлаб, одамларни лолу ҳайрон қолдираяпти, кимлардир ўғил-қизини чет элларга энг мартабали ўқув даргоҳларида ўқитиш пайида... Сен тенгилар, сендан-да ёшроқлар ҳафта оралатиб неча-неча чет мамлакатларни кезиб, дунё кўриб, сайру саёҳатлар қилиб, савдо-сотиқ қилиб келишаяпти. Хуллас, ҳаёт ўз равишида, ўз табиий йўналишида давом этгани, этган...

Сен эса, сен эса йигирма йил олдин қандоқ бўлсанг — шундайсан — пешонангни тириштириб, қўлингда қалам, оқ қоғозга тикилган-ча ўйга толганинг-толган... Қай бир инсон тақдирига, ҳаётига, рўзғорига ёруғлик бахш этиш, дунёнинг яхшиликларига яхшилик қўшиш, одамлар қалбида эзгулик уруғларини қадаш... Ва ойлик маош бериладиган кунни кутиш... Сен умрингни бағишлаган касб-корнинг бор-йўқ маъно-мазмуни ана шу, мақсадинг, маслагинг, эътиқодингни ана шунга қаратгансан. Тунни тонгга улайсан — ёзасан, ўчирасан, ёзганларингни йиртиб ташлайсан, ҳатто баъзида юрагингни ҳам ғижимлаб отгинг келади — сўзинг-сўзингга қовушмаса, фикринг фикрингдан қувват олмаса...

Аттанг, вақтида ўзга бир касб-кор этагидан тутмаган эканман-да, бу замоннинг менбоп касб-корлари ҳам бормикан, ўзи? — дея фикрга ҳам толасан... Фақат ўзинг ҳақда ўйлаб, фақат ўз фойданг учун қайғуриб яшаш — қандай яхши-я, дея кўнглинг қурмағур не-не кўча-кўйларни кезиб чиқмайди, ўшандоқ онларда...

Лекин тун ўтади, тонг отади... — Сен яна ишхонанг сари равона бўласан...

— Сизлардан ёрдам сўраб келгандим, — дейди ёш аёл гўдагини қучганча...

— Қиш бошлангандан буён уйимизни иситишгани йўқ, кўмагингизга муҳтожмиз, — қўнғироқ қилади кекса аёл...

— Сизларга янги ёзган шеърларимни олиб келгандим, бир кўриб берсангиз, — дейди ўн етти ёшлардаги қиз...

— Биз — йигитларнинг ҳам дарду ҳасратимизни тинглайсизларми? — телефонда мурожаат қилади йигит.

— Сизларга раҳмат, журналингизни ўқиб, маслаҳатингизга амал қилгандим, ҳаётим изига тушиб кетди, — дея ёзади мактубида жувон...

Иш кунинг ана шундай бошланади, ана шундай ўтади... Сен дуч келган, гувоҳ бўлган, аралашган воқеа-ҳодисалар гоҳида сўроқ, гоҳида вергул, гоҳида ундов-у гоҳида нуқта, уч нуқта билан оқ қоғозга кўчаверади.

Бу дунё, бу ҳаёт, бу тақдир, саноқсиз тақдирлар аслида ана шундай ифодаланади, якунланади ва яна давом этади — нуқта, вергул, сўроқ, ундов, уч нуқта... Ана шуларга қоришиқ тарзда кунинг, тунларинг, умринг ўтиб бораркан, кўнглингнинг туб-тубида барибир қониқиш ҳосил қиласан — Сен бу ўзгараётган, турланаётган, ўтаётган-кетаётган ҳаётга кераксан, кераклисан ва шунинг учун ҳам бахтиёрсан.

Бу дунёга кераклигингни ҳис этиб яшашнинг ўзи ҳам бахтдир... Қайдадир — кимдандир эшитганинг бу фикрни ва ё айни дамда балки ўзинг — ўзинг ҳақда ўйга толиб кашф этгандирсан... Кашфиётларнинг энг буюги ҳам аслида ана шу эмасми?..

Дилбар САИДОВА,
«Саодат» журнали бош муҳаррири ўринбосари.

ОТА ЮРТДА ОЙ ЧИҚДИ

Оға, иккимизнинг
томиримиз бир,
Менинг-да бобо юрт,
ота юртим шу.
Кўз очиб кўрганим —
Кунга яқин ер,
Кўзларим юмилса ётар
юртим шу.

Бу кўҳна юрт бино бўлгандан буён не-не инсонлар «Юртим» демади... Не-не туғу яловлар кўтарилмади, не-не шиорлар жарангламади, ёзувга тушганда қуёш нурлари билан ранг талашмади. Аммо, айтилмиш, ёзилмишларнинг кўпи эшитганнинг қулоғи, кўрганнинг кўзида қолиб кетди. Юрагига етолмади.

«Туркистон умумий уйимиз» шиори айтилганда эса ҳар товуши жон томирларимизда билинди. Армонларимиз уйғонди, соғинчларимиз алангаланди. Юраётган йўлимиз ибтидоиси-ю интиҳосида шу битик кўринаверади.

«Туркистон — умумий уйимиз», «Туркистон — умумий...», «Туркистон..», «Туркистон...» — такрор-такрор айтгимиз келди, айтсак, соғинч ташналиги бир қадар қонадигандай туюлди, аксинча... билсак, биз айнан шу битикка муҳтож эканмиз... Аслида «Саодат» қон бирлиги, ер, тил бирлиги мавзусини мутлақо ҳеч қайси даврда айланиб ўтиб кетгани йўқ. Истиқлолдан олдин ҳам маданият кунлари, турли баҳоналар сабаб ўзбек аёллари ҳаётига қозоқ, қирғиз, туркман, тожик қардошлари қувонч-ташвишларини оғушлаган об-ҳаволарни олиб келарди «Саодат». «Қардошлар адабиётидан», «Адабий дўстлик — абадий дўстлик» каби рукнлари бор эди «Саодат»нинг. «Эҳтимол, келбати мендан кўримлироқдир, юраги улкандир, аммо нега мен юртим кунига ўша аёлдай ярамадим?» «Саодат»да «Олой маликаси» дея улуғвор ёрлиқ олган ўшлик Курбонжон додхо ҳақида мақола эълон қилинганда фақат мен эмас неча «мен»ларнинг қалбидан шу оғриқли сўроқ ўтди экан? Турор Рисқулов қисмати ҳақидаги мақола чоп этилганда-чи? Абдулла Қодирий, Чўлпон, Фитратлар ўтмадимикан кўзимиздан? Дарахтнинг бир шохчасини силкитсанг барчаси баравар титрагандек титрамадикмикан бу қайғули хотира ҳикояларидан»...

Бек бўлдим ўз ўйимга,
Хаёлимга ўзим хон.

Қурбонжон додхонинг ўтли достони қайда-ю, бу сатрлар қайда? Бу сатрлар «Саодат»нинг бугуни, «Туркистон — умумий уйимиз» қалбимизда ойдай балқиб, нуридан ҳам исиб, ҳам ёришиб турганимиздан кейинги сўзи. Журналимиз дўстларимиз қалбига очган янги сўқмоқни «Дўстлик минтақаларида» деб атади. Бу сўқмоқдан бир туркум гўзал шеърлар билан қозоқ оқини Хонбиби Эсонқораева кириб келди:

Ўчоғинда ўтин бўп,
Отга минса тўқим бўп,
Жон ҳовучлаб югурдик
Ватан бору ўтинг йўқ.

Хонбиби ўтган кунларимизни — қуллик, қарамлик кунларимизни шундай чизгиларда битади. Ўз ҳаётимиз кўринишлари ўтади кўз ўнгимиздан, ичимизни тилиб ўтади бу кўринишлар.

Ололмайсан ойдагин,
Бутлолмайсан уйдагин,
Ҳайловотдай даштингда
Бўзлаб келар тайлоғинг.

Бало-қазо босқинга,
Ем бўлмасдан қашқирга,
Кун келарми бирлашсак,
Турон туғин остинда.

●Туркистон — умумий уйимиз

Хонбибининг шеърларини гўё Ойдин Ҳожиева ўзбекчага ўгирмагандай, гўё ўз истакларимизни оқинга қўшилишиб, жўр бўлиб, бир овоз билан айтаётгандай. Хонбиби дўстлик сўқмоқларидан «Саодат»га тоқ келмади. Изидан туркманистонлик ёш шоира Шаҳрибўстон, унинг изидан Қирғизистондан Ўрозбиби келаётир. Бу сўқмоқлар ҳали кенгайиб йўлга айланади. «Саодат»га кўзларига меҳр ёлқинлари билан гурас-гурас аёллар келадилар. Биз уларни қозоқ, қирғиз, туркман, тожик деб ажратмаймиз. Жигарим деймиз, бағрим деймиз, биродарим деймиз. Ва чин айтамиз.

Журналимиз минглаб хонадонларимизга ана шу дўстлик давраларининг ҳарорати билан кириб боради. Қанча қалблар чўғ олади бу ҳароратдан. Ана шу тарзда Туркистон том маънода умумий уйимизга айланади. Бирлик, биргаликда кучли, салобатли бўлаверамиз. «Саодат» саҳифаларида эса жасур, қатъиятли Тўмарис, Туркон хотун, Барчиной, Қизжибеклар авлодлари — ҳур ватан қизлари сўз айтаверади:

Иш борми? Чақиринг энг
зарур дамда,
Етган манзилларим
қолар, тушаман.
Қўрқманг ушоқ жуссам,
узун кўйлакдан,
Юрт юкин сиз билан
тенг тортишаман.

ҚУТЛИБЕКА,
Адабиёт ва санъат бўлими муҳаррири.

ҚАЛБЛАРГА ЙЎЛ ИЗЛАБ...

Ҳа, аёл қалбидек улкан ва сирли уммонга йўл излаган ва унинг ҳар неки ташвиш-ўйларига, шоду-дардларига ҳамдарду-ҳамқадам бўлиб келаётган «Саодат» журнали бугун 70 ёшда. Тарихан қисқа, аммо моҳиятан улкан бўлган бу давр ичида ушбу журналда ўзбек адабиётининг йирик ва бақувват ижодкорлари меҳнат қилдилар. Уларнинг саъй-ҳаракатлари билан журнал чиндан ҳам ўзининг минг-минглаб мухлисларини топди, уларнинг маслаҳатгўйи ва сирдошига айланди.

Ҳозирги кунда ҳам журнал жамоаси «Саодат»нинг бой анъаналарини давом эттиришга ҳаракат қилмоқда.

СУРАТДА: журналнинг бош муҳаррири, Ўзбекистон халқ шоираси Ойдин Хожиева (ўртада) ижодий жамоа билан.

Д. АҲМАД олган сурат.

РОСТОНБУВИ ЮЗ ЁШДА

1955 йилда «Ўзбекистон хотин-қизлари» журнали (ҳозирги «Саодат») олтмиш ёшли (рамзий) Ростонбувини ишга олганини маълум этди.

«Қайси куни, редакциямизга кексагина, лекин тетик ва нуроний бир онахон кириб келди, — деб ёзди журнал ўша йилги сонларидан бирида. — У ҳаммамиз билан кўришиб, юмшоқ ўриндиққа ўтирдида тивит рўмолини бошидан туширди ва бизга меҳрибон кўзлари билан назар ташлади. Ростонбувини журналимизнинг фаол мухбири қилиб олишга қарор қилдик...»

Шундан сўнг Ростонбувининг иши юришиб кетди. У турмушнинг ҳар бир икир-чикиригача ўз муносабатини билдиришдан ҳеч эринмасди. Шу билан бирга гоҳо катта муаммоларни ҳам осонгина ҳал этарди. Журналда Ростонбуви имзоси билан бериладиган мавзулар, рукнлар кўпайди. Улар ранг-баранг ва хилма-хил эди, мазмунан пишиқ-пухта, шу билан бирга журналхонни ўйга толдиради. «Сиз нима дейсиз, эгачи?», «Тўйлар ҳақида ўйлар», «Қизим сенга айтаман...», «Қайнонамиз — онамиз», «Қиз бола гулдан нозик», «Дилга озор етмасин», «Ўйламай айтилган гап» ва шунга ўхшаш турли рукнлар бор эдики, булардаги фикрлар, маслаҳатлар, Ростонбувининг турмуш тажрибасига асосланган эди.

Ростонбуви қарийб қирқ йилдирки, халқ орасида. Ўзбек аёлининг дилидагини топиб, унга зарур маслаҳатини бера оладиган меҳрибон, сўзамол ва ҳушёр Ростонбуви аслида умумлашма образдир. Журналда узоқ йиллар бош муҳаррир ўринбосари бўлиб ишлаган Холида опа Аҳророванинг айтишича, ўша йилларда Ростонбуви бўлиб кўпинча аёл ижодкорлардан Насима Юсупова (раҳматли), Яйра Саъдуллаева, Санъат Маҳмудова, Раҳима Шомансурова, Қутби Носирова, Дилбар Маҳмудова қалам тебратишган. «Ростонбуви» имзоси билан мақолалар ёзувчи эркак ёзувчиларимиз ҳам бор эди, — дея эслайдилар Холида опа. — Булар — Сами Абдуқаҳҳор, Раҳмат Файзий, Собир Абдулла ва бошқалар эди...»

Шуниси муҳим эдики, Ростонбуви имзоси билан босилган ҳар бир мақола минглаб журналхонлар эътиборини тортарди, уларни муҳокамага, баҳсга даъват этарди. Бу мақолалар эълон қилингач, журналга хатлар ёғилиб кетарди. «Журнал редакциясига, Ростонбувига» деб ёзиларди бундай мактублар. Хатларнинг аксарияти «Ростонбуви конвертларини очганда» рукни остида бирма-бир эълон қилиб бориларди. Журнал саҳифаларида мунозара қизигандан-қизирди. Шу жиҳатдан олганда журнал фаолиятида Ростонбувининг ҳурмати, салобати, ўрни бўлакча эди!

Кейинги йилларда журнал саҳифаларида Ростонбувининг номи анча вақт кўринмай қолди. Аммо яқинда («Саодат»нинг шу йилги 4-сони) Ростонбуви имзоси билан мақола берилди. Ростонбуви яна журналга қайтди. Журналхонлар меҳрибон ва жонкуяр бувимизнинг ҳали ҳаёт экани, ҳамон халқ орасида юрганларидан огоҳ бўлишди. Ахир бундоқ ўйлаб қарасак, Ростонбуви бу йил юз ёшга тўлдилар. Аммо, танидан куч-қувват ёғилиб турган одамга юз ёш нима деган гап!

Хуллас, биз Ростонбувига «Юз ёшингиз қутлуғ бўлсин, халқ орасида бўлишдан, қадриятларимизни тиклаб, одамлар кўнглига инсоф-у-диёнат олиб киришдан асло ҳориманг» деймиз.

Марҳамат АЛИМОВА.
Тошкент Давлат Дорилфунуни доценти.

«СИЗГА АЙТАР ГАПИМ БОР...»

Дарднинг катта-кичиги бўлмайди, юки бўлади. Агар ким биландир бўлишмасанг, бу юкни кўтаролмайсан!

«Саодат»га келаётган мактубларнинг аксариятида ана шу юк бор. «Менга нажот йўли борми?» деган илтижоли сўроқ ҳам бор. Мактубларни ўқиб, ўйга толасан, киши. Инсон бир-бирига қачон керак бўлади? Қайғули онларда эмасми?! Жисму-жаҳонга ўт туташиб турган кимсага далдаю-тиргак бўлолмаган, таскину-тасалли беролмаган, бир оғиз юпанч сўзни топиб айтолмаган кишини ким деб аташ керак?! Инсон номини кўтариб юришнинг ўзи ҳам бир масъулият, аслида...

«Мен дардимни тоққа айтсам, тоғ эриди. Сувга айтсам сув қуриди. Кишига айтсам, у парво қилмади» деган экан ўтмишда бир одам афсус билан. Қайсидир ҳолатга нисбат бериб айтилгандир бу сўз. Лекин, инсоннинг ҳамиша бир-бирига айтар сўзи бор. Бир-биридан меҳр қарзи бор. Нима демоқчимиз, бу билан? Аввал, қўлимиздаги мана бу хатни ўқийлик:

●Мактублар мулоҳазага чорлайди

«Мени ота уйимдан никоҳсиз узатиб кетишди. Уйимизга совчи бўлиб келган (қишлоқ кенгаши оқсоқоли) киши ота-онамга: «Тўй кечаси никоҳ ўқилиб, келин-куёвга гувоҳнома топширилади» деди. Биз ишондик. Лекин, алданганимизни тўй кечасида билиб қолдик. Тўйдан кейин «Энди ЗАГСдан ўтайлик» деб куёвни ҳол-жонига қўймадим. Негадир кўнглим ғаш эди. Аммо, бир куни турмуш ўртоғим: «Биз бугун ЗАГСдан ўтган ҳисобландик, никоҳ гувоҳномасини ойимга бериб қўйдим, сен учун у ерда ўзим имзо чекдим» дедилар. Мен яна ишондим. Лекин, турмушимиз яхши бўлмади. Тўйимиздан сўнг уч ой ўтгач, ажрашадиган бўлдик. Мени ота уйимга олиб бориб қўйишди. Мен никоҳ гувоҳномамизни сўраб куёвнинг олдига борганимда, ҳақиқат ойдинлашди. ЗАГСдан ўтганимиз ҳақидаги гап ёлғон экан!

Ота-онам яна ўша қишлоқ кенгаши оқсоқолининг ҳузурига боришди. (Мен ҳомиладор эдим!) Вазиятни тушунтиришди. Қишлоқ оқсоқоли бизга ёрдам қилишини айтиб, куёвникига кетди. Аммо, куёв: «ЗАГСни расмийлаштириш ниятим йўқ, бола туғилса уни ўз фамилиямга олмайман, яхшиси олдириб ташласин», дебди. Шундан сўнг кунларим азобда — никоҳ гувоҳномасини талаб қилиб турли идораларга югуриш билан ўтди... Хуллас фарзанд туғилди. Бир неча бор ялиниб боришимизга қарамай, турмуш ўртоғим болани ўз фамилиясига олишдан бош тортди. Ноилож, бир амаллаб қизчани ўз фамилиямизга ўтказдик. Ўшандан бери уйда чақалоқ билан қон ютиб ўтирибман. Менга ким ёрдам беради, энди? Қизимнинг тақдири нима бўлади? Маслаҳат беринглар...».

Ўтинч билан Н. (исмини яширишимизни сўраган).
Тошкент вилоятининг Қуйичирчиқ тумани.

Аслида, икки ёшнинг қовушиши — бахт. Келин-куёвлик дамлари бежизга «асал ойи» дейилмас. Фарзанд туғилиши эса бахтлар ичра бир бахт. Мактуб эгаси — навниҳол келинчак тўйдан сўнг нима кўрди? Келинлик фасли, бекалик завқи, оналик бахти... Буларнинг бирортасини тотиб кўролмади у. Улгурмади. Ҳаёти шиддатли, суронли кечди, умиди сўлди, руҳи синди. Руҳи синиқ аёлнинг эса жисми ҳам пароканда, аҳволи забун...

Ишга «Саодат» аралашди. Аёлга зарур ёрдам чоралари кўрсатилишини сўраб вилоят ҳокимлигига — хотин-қизлар кенгашига муҳаррирриятнинг расмий хати жўнатилди. Белгиланган муддат (бир ой) ўтгандан сўнг ҳам жавоб келавермагач, арзнома эгасига хат ёзилди. Шундан сўнг аёлдан яна мактуб олинди.

«Менинг аризам бўйича сизлар хат юборган идорадан масъул кишилар келишиб, аҳволимни сўрашди, менга ёрдам кўрсатишди, — деб ёзганди у. — Уларнинг саъйи-ҳаракати билан собиқ эрим қизчамни ўз исми-шарифига олишга рози бўлди. Мен уларнинг кўз ўнгида зарур ҳужжатлар асосида туман халқ судига ариза ёздим. Суд қизим вояга етгунича отасидан нафақа олиб туришим ҳақида қарор чиқарди. Жуда-жуда кўп кунлардан бери биринчи марта ўша куни осойишта ухладим. Буларнинг ҳаммаси учун Сизларга раҳмат...».

Беихтиёр енгил торта бошлайсан. Ўн гулидан бир гули очилмасдан сўлган, турмуши барбод бўлиб, орзулари пучга чиққан бир аёлнинг кўнгил осмонлари салгина бўлсада ёришганини ўйлаб... енгил тортасан. Лекин, ҳаёт-ҳаётда. Турмушнинг минг бир чорраҳасидаги пўртаналар дилингга ғулу солади. Айниқса, ўқиганимиз — бу мактуб «Саодат»га келаётган аризаларнинг юздан бири эканини ўйласанг...

Аёл нега шу аҳволга тушиб қолди? Бунга ким айбдор? Ўзими? Ахир унинг кўнглида пок умидлардан ўзга ҳеч нарса йўқ эдику! Куёвми? (Наҳот, у тўй кунидек муқаддас айёмда қинғир ўйни дилига туккан?) Ё айб куёвнинг ота-онасидами? Йўғ-е! Ахир ота-она ҳамиша фарзандига яхши кунни соғиниб яшайдику! Маҳалла кенгаши оқсоқолидами? (Шунча йиллик ҳаёт тажрибасига эга бўла туриб-а?) Ўз вақтида кўмак беришдан бош тортган масъул идоралар раҳбарларидами? Ёш оилани сақлаб қолиш уларнинг бевосита вазифаси саналадику!? Айб кимда, ўзи? Саволлар... Ҳар бир мактубни ўқиётиб, ана шу саволлар қалбингга тинчлик бермайди...

Инсоннинг инсондан меҳр қарзи бор, дедик. Демоқчи бўлганимиз шуки, кўнглимиздаги ана шу меҳр жуда кўп эзгуликларга доялик қилади, оғриқларга малҳам бўлади. Яхши ишнинг бошида туриб, ёмонликка қалқон бўлади. Фақат, ўша меҳрни зарур пайтда — ўз вақтида сарфлай билсак, бас. Бир оғиз сўзнинг куч-қудрати нечоғлик эканини ҳар биримиз биламиз. Кишини жар ёқасига етаклайдиган ҳам ва аксинча жар ёқасидан қайтариб келадиган ҳам ўша сўз эканини биламиз. Шундай экан, бир оғиз сўзнинг қудрати бир оилани асраб қолишга ҳам етади. Нега биз шу сўзни айтмаймиз?! Нега шу сўзни бир-биримиздан қизғонамиз?! Ахир ҳалокатга юз тутаётган ҳар бир оила жамиятимиз илдизига етказилаётган дарз эмасми?! «Бирники мингга, мингники туманга» деганларидек, битта оила ичидаги нохушликлар шу оила билан боғлиқ кишилар, қон-қардошлар, қуда-андалар, аянчлиси норасида гўдаклар ҳаётида кескин бурилиш ясамайдими, ахир?! Бизга қолса, ҳамма оилалар тинч-аҳил яшаса-ю, журналга фақат яхши хабарлар оқиб келаверса, дердик. Аммо, бу хаёл... Хаёлнинг ҳаётга айланиши учун эса ҳали эслатганимиздек, бир-биримиз учун асралган меҳримиз зарур бўлади! Ҳар куни, ҳар сония, ҳар нафас шу меҳр илинжида — шу меҳр қуршовида яшайлик. Аёлнинг кўзида нам, дилида ғам бўлмасин. Бир-биримизга айтар гапимиз фақат яхшиликдан иборат бўлсин.

Гулчеҳра ЖАМИЛОВА,
«Аёл, оила, жамият» бўлими муҳаррири.

РЎЗҒОРДА АСҚОТАДИ

Дастурхон, чойшаб, сочиққа шунингдек оқ сурпдан тикилган буюмларга ёғ ёки мойли бўёқ теккан бўлса ювиб, қайнатилаётганда сувга бир ош қошиқ (5 литр сувга) скипидар қўшиб юборинг. Шунда доғ осонгина кетади.

●

Алюмин идишнинг тоза бўлиши учун сувга бир неча томчи нашатир спиртидан томизиб артинг.

●

Дазмолда куйиб, сарғайган буюмнинг ўша жойига ярим палла пиёз ишқаб, совуқ сувга ивитиб қўйинг. Бир-икки соатдан сўнг доғ бўлган жойни ишқанг. Шунда сарғайган доғ изи кетади.

●

Ишлатиб бўлгач ювилган гўштқиймалагични зинҳор иссиқ жойга қўйманг. Йўқса у тез қораяди, тишлари ўтмаслашиб қолади.

●

Ичилган қаҳва тагида озгина қуйуқа қолади. Сиз шуни ташлаб юборманг. У хона гуллари учун жуда яхши озуқадир.

●

Пахта ёки зиғир солинган идишга бироз туз ташлаб қопқоғини қия очиқ қолдирилса у яхши сақланади, ундан ачимтир ҳид келмайди. Вақти-вақти билан идишни чайқатиб туришни унутманг.

ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ • TOŞKENT HAQIQATI

Муассис: ТОШКЕНТ ВИЛОЯТИ ҲОКИМЛИГИ

Муҳаррир Фатҳиддин МУҲИДДИНОВ

Манзилимиз: 700000, Тошкент шаҳри, Матбуотчилар кўчаси, 32.

Телефонлар: хатлар ва оммавий ишлар бўлими: 33-40-48
Эълонлар: 33-99-15, 36-57-27.

● Мақолалар, эълон ва билдирувлардаги факт ҳамда далилларнинг тўғрилиги учун муаллифлар, реклама ва эълон берувчилар масъулдир.
● Фойдаланилмаган мақолаларга ёзма жавоб қайтарилмайди.

Рўйхатдан ўтиш тартиби: №8. Буюртма Г-0549. Ҳажми – 2 табоқ, офсет усулида босилди, қоғоз бичими А-2.

"Шарқ" нашриёт матбаа-концерни босмахонаси. Корхона манзили: "Буюк Турон" кўчаси, 41-уй. Нашр кўрсаткичи: 64672. Босишга топшириш вақти – 19.30. Босишга топширилди – 19.00. 1 2 3 4 5 6